

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

КОЛІНЕЦЬ ЛЕСЯ БОГДАНІВНА

УДК 339.9:339.7

**АНТИКРИЗОВІ МЕХАНІЗМИ
НОВОГО СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО ПОРЯДКУ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Крисоватий Андрій Ігорович,
Тернопільський національний економічний
університет, ректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Лук'яненко Дмитро Григорович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
ректор

доктор економічних наук, професор
Стукало Наталія Вадимівна,
Дніпровський національний університет імені
Олеся Гончара, декан факультету міжнародної
економіки

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Філіпенко Антон Сергійович,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, професор кафедри світового
господарства і міжнародних економічних
відносин

Захист відбудеться 25 жовтня 2018 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий 25 вересня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Т. О. Кізіма

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перша чверть XXI ст. знаменується остаточним завершенням формування зрілої моделі фінансового глобалізму, багатовимірний прояв якої виявляється у нарощуванні масштабів і диверсифікації структури міжнародної інвестиційно-кредитної діяльності, активізації транскордонних потоків фінансового капіталу, лібералізації національних фінансових ринків і розширенні доступу різних держав до глобальних фінансових ресурсів. Разом з тим, пануюча упродовж останніх сорока років його неоліберальна концепція призвела до безпрецедентного розширення і поглиблення кризових процесів у сфері глобальних фінансів та їх синхронізації у просторі і часі, перманентного коливання глобальної ринкової кон'юнктури, постійно повторюваних порушень рівноваги світогосподарської системи та нагромадження її структурних диспропорцій. Адекватною відповіддю на ці загрози є прискорене формування світовим співтовариством якісно нової моделі світового фінансового порядку, здатної забезпечити досягнення усталеної фінансової рівноваги і стабільності, реальний доступ усіх країн до глобальних фінансових активів та гарантії їх національної фінансової безпеки. Реалізація цієї стратегічної мети пов'язана насамперед з розробкою ефективних антикризових механізмів для формування стійких інституційних передумов розбудови системи глобального управління, нівелювання недоліків традиційної державоцентристської моделі світоустрою та нарощування спроможності міжнародного права оперативно реагувати на нееквівалентний перерозподіл країнових сил на фінансовій карті світу.

Теоретичні основи фінансової глобалізації та міжнародного фінансового порядку, умови та механізми функціонування глобального фінансового ринку, критерії і принципи розподілу світової фінансової влади, детермінанти зміни конкурентної диспозиції країн і регіонів у світових фінансових координатах ґрунтовно розроблені у працях зарубіжних і вітчизняних вчених: Ф. Аллена, А. Бернса, О. Білоруса, О. Жана, В. Зарновіца, Ю. Козака, В. Козюка, Н. Кравчук, А. Крисоватого, Д. Лук'яненка, З. Луцишин, Ю. Пахомова, А. Песенті, А. Поручника, О. Сохацької, Н. Стукало та багатьох інших.

Проблематику функціонування глобальних фінансів та антикризового регулювання, закономірності та чинники світових економічних криз досліджували О. Барановський, В. Будкін, О. Булатова, І. Бураковський, А. Веласко, В. Власов, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Дзюблюк, Дж. Кальво, Г. Камінські, Дж. Кейнс, М. Кондратьєв, П. Кругман, Л. Каватарі, Г. Кассель, Дж. Кауфман, Л. Кібальник, Л. Кістерський, Ю. Козак, В. Козюк, Гж. Колодко, Ж. Корсеті, С. Кузнець, Р. Лукас, В. Ляшенко, В. Мазуренко, Н. Маріон, А. Мельник, Г. Менк'ю, М. Микитюк, Х. Мінські, В. Мітчел, М. Монтес, Г. Мюрдаль, Ю. Пахомов, О. Плотніков, К. Рогофф, К. Ромер, Є. Савельєв, А. Сазерленд, Р. Солоу, Дж. Сорнетте, Дж. Сорос, Дж. Стігліц, Я. Столярчук, Я. Тінберген, Дж. Тобін, А. Філіпенко, Р. Флуд, М. Фрідман, Р. Фріш, Е. Хансен, Є. Хансен, Дж. Хікс, С. Хоффман, О. Шнирков, С. Якубовський та інші.

Питанням відновлення стійкості фінансових систем, формування нової глобальної фінансової архітектури та нового світового економічного порядку присвячено праці Б. Айхенгріна, О. Бланшара, П. Ближковського, А. Грінспена, Гж. Колодка, А. Крисоватого, В. Куриляк, З. Луцишин, Ж. Мілесі-Ферретті, С. Науменкової, Й. Прантла, Є. Савельєва, Дж. Сороса, Дж. Стігліца, Б. Хейфеца, О. Шарова, І. Шкодіної, С. Юрія та інших.

Попри фундаментальний науковий доробок зазначених вчених, чимало аспектів цієї багатогранної проблеми залишаються недостатньо розкритими та обґрунтованими. Це стосується насамперед дослідження теоретичних концептів і системних детермінант формування світового фінансового порядку у парадигмі глобального економічного розвитку. Системного дослідження потребують важелі й інструменти антикризового регулювання ринкової економіки у контексті трансформації світового фінансового порядку та недопущення глибоких соціально-економічних потрясінь. Крім того, надзвичайно актуальним є на сьогодні обґрунтування стратегічних пріоритетів формування антикризового механізму України в рамках нового світового фінансового порядку. Таким чином, системне дослідження антикризових механізмів нового світового фінансового порядку є дуже важливим як у теоретичному, так і у практичному зрізах, що визначило вибір теми дисертації, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планом науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету в межах держбюджетних фундаментальних досліджень: «Теоретико-методологічні основи і практичні підходи формування нового світового економічного порядку та забезпечення національних інтересів України» (державний реєстраційний номер 0111U001038), у межах якої обґрунтовано концептуальні засади світового фінансового порядку та детермінант його трансформації; «Бенчмаркінг процесів регіонального розвитку Польщі, Словаччини, Болгарії та України» (державний реєстраційний номер 0115U002336), де проаналізовано особливості впливу фінансових криз на економіки країн та аспекти антикризового регулювання; науково-дослідних робіт кафедри міжнародної економіки ТНЕУ «Новітні тенденції розвитку світової економіки» (державний реєстраційний номер 0107U012233), у рамках якої визначено парадигму антикризового механізму у вимірах нового світового фінансового порядку; «Розвиток міжнародних відносин України в системі світової та європейської економічної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0114U001085), де обґрунтовано стратегічні пріоритети формування антикризового механізму України; госпдоговірної науково-дослідної роботи «Формування та вдосконалення механізму сталого розвитку економічних систем» наукового журналу «Економіка і фінанси» (державний реєстраційний номер 0112U006192), де досліджено питання поширення фінансових криз, вплив стану фінансової системи країни на макроекономічну динаміку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є розкриття теоретичних засад світового фінансового порядку, обґрунтування ключових

критеріїв і параметрів формування нового світового фінансового порядку на основі дії об'єктивних економічних законів й інституційних чинників, комплексне дослідження його антикризових механізмів і напрямів інституціоналізації, а також визначення стратегічних пріоритетів формування антикризового механізму України.

Для досягнення визначеної мети у роботі вирішено такі завдання:

- обґрунтувати концептуальні засади світового фінансового порядку для визначення його функціональної детермінованості;
- дослідити ретроспективу становлення світового фінансового порядку для виявлення закономірностей його змін;
- виявити системні детермінанти трансформації світового фінансового порядку та розкрити їх сутність для визначення різноманітності форм їх впливу;
- ідентифікувати загальнометодологічні засади дослідження трансформації світового фінансового порядку та його антикризових механізмів для вироблення комплексної методології формування нового світового фінансового порядку;
- узагальнити методологію прогнозування світових фінансових криз та моделювання їх впливу на національні економіки з метою виявлення найбільш ефективних методів та системних недоліків;
- розкрити сутність і проаналізувати технології антикризового механізму з метою їх подальшого вдосконалення в рамках нового світового фінансового порядку;
- проаналізувати ступінь і механізм впливу світових фінансових криз на національні економіки для обґрунтування їх ролі у процесі трансформації світового фінансового порядку;
- оцінити ефективність технологій антикризового регулювання у розвинених країнах та у країнах з ринками, що формуються, для виявлення проблемних сфер;
- дати комплексну оцінку ефективності функціонування міжнародних фінансових інституцій і їх ролі у формуванні світового фінансового порядку з метою виявлення системних недоліків в їх діяльності;
- визначити імперативи змін і запропонувати альтернативні сценарії становлення нового світового фінансового порядку;
- конкретизувати стратегічні напрями інституціоналізації нового світового фінансового порядку;
- розробити глобальну парадигму антикризового механізму у вимірах нового світового фінансового порядку;
- здійснити оцінку ступеню впливу світових фінансових криз на економіку України для обґрунтування методів антикризового регулювання;
- оцінити застосування антикризових механізмів в Україні з метою вироблення рекомендацій щодо їх вдосконалення;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети формування антикризового механізму України в рамках нового світового фінансового порядку.

Об'єктом дослідження є трансформаційні процеси у світовій фінансовій системі під впливом глобалізації.

Предметом дослідження є умови, фактори та рушійні сили реалізації антикризових механізмів нового світового фінансового порядку.

Методи дослідження. Дисертаційна робота базується на використанні принципу єдності теорії і практики, прогнозуванні розвитку економічних процесів на основі методу наукової абстракції. Для досягнення мети і вирішення завдань дисертаційної роботи були використані такі методи наукового дослідження антикризових механізмів нового світового фінансового порядку: діалектичний метод (при дослідженні процесів становлення і трансформаційних змін світового фінансового порядку, розкритті альтернативних сценаріїв становлення нового світового фінансового порядку з конкретизацією його інституційної архітектури, обґрунтуванні глобальної парадигми антикризових механізмів у вимірах нового світового фінансового порядку: пп. 1.1, 1.3, 4.1, 4.3); історико-логічний метод (при дослідженні еволюційного розвитку світового фінансового порядку, обґрунтуванні глобалізаційних детермінантів його трансформації, узагальненні теоретичного арсеналу дослідження світового фінансового порядку та процесів його інституціоналізації: пп. 1.2, 1.3, 4.3); системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ (при характеристиці технологій антикризового механізму у контексті сучасних викликів світовому фінансовому порядку, розкритті загальнометодологічних засад функціональної взаємозалежності антикризових механізмів і трансформації світового фінансового порядку, аналізі впливу фінансових криз на національні економіки і глобальну економічну динаміку: пп. 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3); аналізу та синтезу (при оцінюванні ефективності діючого інструментарію антикризового регулювання у розвинутих країнах та у країнах з ринком, що формується; визначенні результативності діючих регуляторних механізмів міжнародних фінансово-кредитних інституцій у форматі формування світового фінансового порядку; оцінюванні ефективності діючого в Україні антикризового інструментарію: пп. 3.2, 3.3, 4.2, 5.2); метод кількісних та якісних порівнянь (при дослідженні методології прогнозування світових фінансових криз, аналізі масштабів і характеру впливу глобальної економічної кризи 2008–2009 рр. на економіку України: пп. 2.2, 5.1); експертних оцінок та прогнозний (при моделюванні впливу фінансових криз на національні економіки, обґрунтуванні стратегічних пріоритетів розбудови ефективної системи антикризових механізмів в Україні за умов наростання глобальної фінансової нестабільності: пп. 2.2, 5.2, 5.3); методи регресійного аналізу, зокрема найменших квадратів, лінійних та кубічних сплайнів (при визначенні впливу на економічне зростання країни факторів-індикаторів фінансової кризи: пп. 5.1, 5.3).

Інформаційною і статистичною базами роботи стали монографічні дослідження та періодичні публікації вітчизняних і зарубіжних учених-економістів з проблематики фінансової глобалізації та світового економічного порядку, матеріали й аналітичні звіти міжнародних організацій і дослідницьких агенцій (ООН, ЮНКТАД, групи Світового банку, Міжнародного валютного фонду, ОЕСР, Всесвітнього економічного форуму, Інституту менеджменту та розвитку (м. Лозанна) та ін.); статистичні дані та результати наукових

досліджень Національного бюро економічних досліджень США, Інституту досліджень економічних циклів (США), ресурси Інтернету. У процесі роботи над дисертацією використано нормативно-правові акти та офіційну статистику України з питань банківської, інвестиційної і фінансової діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формулюванні нового концептуального підходу до дослідження процесів фінансової глобалізації крізь призму формування нового світового фінансового порядку, теоретичному обґрунтуванні його змістовної сутності, природи й інституційного формату, оцінці ефективності діючих антикризових механізмів національного і наднаціонального рівнів, а також обґрунтуванні стратегічних напрямів розбудови ефективної системи антикризового фінансового управління в Україні в умовах формування нового світового фінансового порядку.

У результаті дослідження отримані такі найбільш вагомні результати:
вперше:

– розроблено концептуалізований підхід до трактування категорії «світовий фінансовий порядок», під яким розуміється з одного боку, спрямована на конвергенцію інтересів країн система інституціоналізованих на глобальному рівні правил, норм і угод упорядкування міждержавних фінансових відносин, що характеризується ієрархічно субординованою структурою країн відповідно до рівня нагромадження у них фінансового капіталу, розвитку їх національних фінансових систем і ступеня впливу на ухвалення управлінських рішень у сфері глобальних фінансів, а з другого – реальний стан ринку з усталеною стійкістю й рівновагою глобальної та національних фінансових систем, що забезпечують підвищення матеріального добробуту та умов життєдіяльності населення усіх країн світу на основі ефективного розв'язання світової екологічної, продовольчої та найгостріших соціальних проблем у руслі загальноцивілізаційного прогресу;

– доведено, що системними детермінантами трансформації світового фінансового порядку є розвиток інформаційних технологій і фінансових інновацій, світові фінансові кризи, військово-політичні конфлікти та війни; зміна діючої його моделі спричинена об'єктивною необхідністю встановлення нового стану світової фінансової рівноваги, на основі нової розстановки країнових сил на фінансовій карті світу та нових глобальних інститутів фінансового регулювання. Розроблено двомірну таксономію типологізації країн (країни-агенти глобальних фінансових трансформацій – США, держави Євразії, Велика Британія, Швейцарія та ін. і країни-абсорбенти – країни Центрально-Східної Європи, Латинської Америки, Близького Сходу, Південно-Східної Азії, Африки) і доведено центропериферійний характер формування глобальної моделі світового фінансового порядку. В інституційному середовищі світового фінансового порядку («Велика двадцятка», в тому числі Рада з фінансової стабільності; Група Світового банку; МВФ; Банк міжнародних розрахунків, зокрема Базельський комітет з банківського нагляду, Комітет з питань глобальної фінансової системи, Комітет з платіжних і розрахункових систем; Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей; Міжнародна організація комісій з цінних паперів тощо) визначено функціональні повноваження інститутів глобального антикризового управління:

довготермінове глобальне фінансове планування; формування й управління наднаціональними фондами страхування фінансових ризиків; реалізація ефективної системи міжнародної фінансової відповідальності країн за нарощування зовнішніх боргів і надспоживання фінансового капіталу; системний і постійний моніторинг нагромадження кризових явищ у національних і регіональних фінансових системах; прогнозування перспективних трендів міжнародних фінансових криз і розроблення ефективних механізмів антикризового управління тощо;

– здійснено прогнозування альтернативних варіантів становлення нового світового фінансового порядку з використанням методології сценарного аналізу у розрізі системи моніторингових параметрів (капіталізація національних фінансових ринків, вартість банківських активів і пасивів, обсяг операцій з цінними паперами на фондовому ринку та їх інструментальна структура, офіційні валютні резерви країн тощо), які зводяться до: реінституціоналізації глобальної економіки з посиленням фінансової регіоналізації та формуванням мультиполярного фінансового управління; посилення глобальної координації і централізації у фінансовій сфері; глобальної фінансової дезінтеграції з поверненням країн до фінансового протекціонізму внаслідок криз та військово-політичних конфліктів. Обґрунтовано найбільшу ймовірність реалізації у глобальних координатах якісно нової моделі світового фінансового порядку, що базується на фрагментарній фінансовій конвергенції «різних швидкостей» з різнорівневою інклюзією країн у глобальний фінансовий простір залежно від їх конкурентної диспозиції у процесах нагромадження глобального фінансового капіталу та ступеня впливу на процес ухвалення управлінських рішень у сфері глобальних фінансів;

удосконалено:

– методологію дослідження антикризового управління у його глобальній конфігурації на основі конкретизації елементної структури (інструменти економічної політики, спрямовані на запобігання кризі; антикризове управління та зменшення наслідків кризи; інструменти економічної політики щодо подолання кризи) та обґрунтування ключових вимог до антикризового управління з їх групуванням у два блоки: 1) врахування характеру регулюючих впливів, 2) врахування всіх можливих наслідків і взаємозв'язків. Такий підхід, на відміну від існуючих, дозволив здійснити етапізацію реалізації стратегії економічного розвитку в умовах світової економічної кризи та показати, що кожен з етапів за суттю і спрямованістю може розглядатись як окрема стратегія антикризового регулювання;

– теоретичні підходи до оцінювання ефективності функціонування інститутів глобального фінансового управління, на основі чого встановлено «вузькі місця» їх регуляторного ресурсу (нездатність нівелювати надмірні коливання кон'юнктури фінансових ринків, урівноважувати глобальні фінансові дисбаланси і глобальну валютну ліквідність, забезпечувати макроекономічну і фінансову стабільність та екстрене кредитування національних економік, згладжувати коливання бізнес-активності та волатильність валютних курсів) та обґрунтовано ключові напрями розширення їх функціональних повноважень у контексті становлення нового світового

фінансового порядку – контролювання процесу формування міжнародних резервних активів, забезпечення оптимального розподілу пропозиції світової ліквідності, прив'язка емісії міжнародної резервної валюти до валютних потреб світового ринкового обміну, оптимізація розподілу кредитних ресурсів відповідно до потребам забезпечення глобальної фінансово-економічної рівноваги;

– теоретико-аналітичні підходи до обґрунтування концепції запровадження в Україні державної цифрової криптовалюти як інструменту скорочення обсягу готівкових коштів, ефективного контролю за незаконними операціями, ідентифікації відправників і одержувачів коштів за криптовалютними операціями, що охоплює заходи з: наділення Національного банку України функціями емісії і регулювання криптовалюти, забезпечення надійного захисту інформаційних даних у системі біометричної верифікації, кібернетичного захисту, створення належних умов доступу правоохоронних органів до інформаційних даних криптовалютних бірж, поглиблення міжнародного співробітництва у сфері регулювання обігу криптовалют і нівелювання загроз його криміналізації;

отримали подальший розвиток:

– трактування поняття «антикризовий механізм» як системи цілеспрямованих законодавчих, економічних, соціальних та інформаційних заходів держави і наднаціональних інститутів щодо зменшення глибини циклічних коливань кон'юнктури фінансових ринків, її стабілізації та недопущення глибокого структурного розбалансування фінансової і реальної сфер. Доведено, що система глобального антикризового регулювання має бути зорієнтована на розробку і впровадження у господарську практику спеціальних антикризових стратегій, що містить такі заходи й інструменти: а) передкризового регулювання економічних процесів; б) регулювання в умовах кризи; в) регулювання процесів виходу економіки з кризового стану; г) стабілізацію нестійких ситуацій, а також мінімізацію втрат й втрачених можливостей та своєчасне ухвалення управлінських рішень, що дозволить забезпечити стабільність фінансової системи;

– науково-теоретичні підходи до комплексної характеристики впливу глобальної економічної кризи 2008–2009 рр. на економіку України (у розрізі моніторингових параметрів щодо динаміки ВВП, дефіциту рахунка поточних операцій, експорту, зайнятості, цін, зовнішнього боргу, обмінного курсу, ліквідності і капіталізації банківського сектору, частки іноземного капіталу у вітчизняному фінансовому секторі, зовнішніх запозичень комерційних банків, сукупних обсягів залучених депозитів і виданих кредитів, загального обсягу операцій з цінними паперами на фондовому ринку та їх інструментальної структури), що дозволили виявити та обґрунтувати значне порушення макроекономічної стабільності, глибоку рецесію національного фондового ринку і банківського сектору, стрімке падіння інвестицій, ринку нерухомості та сфери будівництва, нарощування масштабів відпливу спекулятивного капіталу, загострення проблем з ліквідністю банківських установ та відтік депозитів, стрімку девальвацію гривні. Обґрунтовано синергійний характер кризового

впливу на економіку України в силу синхронізації валютної, фондової, банківської та інституційної криз, а також руйнівних наслідків для національної економіки як циклічних, так і нециклічних коливань ринкової кон'юнктури та бізнес-активності;

– обґрунтування основних напрямів реалізації Україною дієвої антикризової політики в єдності механізмів реформування банківського сектору (нарощування капіталізації банківської системи на основі угод злиттів і поглинань, сегментація банківської системи на комерційні і спеціалізовані банки) та національного фондового ринку (консолідація інститутів фондового ринку, модернізація його інфраструктури, запровадження міжнародних стандартів обліку прав власності на цінні папери, оптимізація вимог до біржового лістингу, формування єдиного загальнонаціонального депозитарію цінних паперів корпоративного сектору, активізація інформування іноземних інвесторів щодо ресурсних можливостей національного фондового ринку, підвищення інституційних й нормативних вимог щодо корпоративного управління тощо), що сприятиме забезпеченню стійкості фінансової системи країни в умовах нового світового фінансового порядку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні теоретичні положення, висновки і пропозиції, сформульовані автором, доведені до рівня практичних рекомендацій і можуть бути методологічною базою для розробки ефективних антикризових механізмів управління соціально-економічними процесами в Україні у форматі нового світового фінансового порядку.

Наукові розробки, висновки і практичні рекомендації автора були використані Комітетом з питань фінансової політики і банківської діяльності Верховної Ради України (довідка № 04-37/10-136 від 15 травня 2018 р.), Комітетом з питань інформації та зв'язку Верховної Ради України (довідка № 04-21/14-270 (102230) від 16 травня 2018 р.), ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» (довідка 1/75 від 25 червня 2018 р.), Тернопільською обласною радою (довідка № 09-1448 від 26 грудня 2017 р.), Департаментом економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка 01/3-568 від 18 червня 2018 р.), Управлінням стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (довідка № 552.1/2 від 26 грудня 2017 р.), Тернопільським національним економічним університетом (довідка № 126-34/2692 від 29 грудня 2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібно виконаною науковою працею. Наукові узагальнення, результати, висновки і пропозиції, які виносяться на захист, отримані автором самостійно та викладені в опублікованих працях.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися і були схвалені на сімнадцяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: Шостій міжнародній науково-теоретичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації (м. Тернопіль, 26–27 лютого 2009 р.); Міжнародній

науковій конференції молодих вчених «Формування нового світового економічного порядку» (м. Тернопіль, 14–15 травня 2009 р.); Міжнародній конференції за результатами проекту за програмою Темпус «Аналіз криз та прийняття рішень в Україні» (м. Київ, 2009 р.); Сьомій міжнародній науково-теоретичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 25–26 лютого 2010 р.); Десятій ювілейній міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи розвитку співробітництва між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва» (м. Албена, Болгарія, 18–19 вересня 2012 р.); Десятій ювілейній міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 21–23 лютого 2013 р.); Одинадцятій міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 13–14 березня 2014 р.); Інтернет-конференції студентів та молодих вчених «Економіка України в умовах глобалізації і регіоналізації» (м. Тернопіль, 3–4 квітня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Транснаціоналізація економічних систем: тенденції та перспективи розвитку» (м. Миколаїв, 18 квітня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції студентів та молодих вчених «Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки» (м. Тернопіль, 14–15 квітня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка без кордонів: інтеграція, інновації, транскордонне співробітництво» (м. Каунас, Литва, 26 серпня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми глобалізації» (м. Салонікі, Греція, 2016 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Стратегії, проблеми та розвиток економічних систем в умовах макроекономічної нестабільності» (м. Миколаїв, 31 березня 2017 р.); Міжнародній науковій конференції «Від Балтики до Причорномор'я: формування сучасного економічного простору» (м. Рига, Латвія, 19 серпня 2017 р.); Двадцять першій міжнародній науковій конференції «Європа регіонів та Україна: розвиток і співпраця» (м. Бодрум, Туреччина, 13–27 вересня 2017 р.); II Міжнародній науковій конференції «Інноваційна економіка: прогрес, стратегії, технології» (м. Кельце, Польща, 26 січня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів» (м. Ужгород, 16–17 квітня 2018 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації» (м. Одеса, 4 травня 2018 р.).

Публікації. Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано у 44 наукових працях загальним обсягом 56,62 д. а., у тому числі: 2 одноосібних монографіях, 2 розділах – у колективних монографіях, 40 наукових статтях, з них 23 статті – у наукових фахових виданнях України та інших держав (Чехія, Азербайджан, Польща), в тому числі 6 статей – у

виданнях, включених до реєстру міжнародних наукометричних баз, 16 публікацій за матеріалами міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 492 сторінки комп'ютерного тексту (з них 402 сторінки основного тексту). У тексті дисертації розміщено 79 рисунків, 26 таблиць (з них 4 таблиці і 4 рисунки займають окрему сторінку), 15 додатків на 48 сторінках. Список використаних джерел налічує 461 найменування на 42 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У розділі 1 «**Теоретичні концепти та системні детермінанти формування світового фінансового порядку**» розкрито теоретичний арсенал дослідження світового фінансового порядку та процесів його інституціоналізації, проаналізовано еволюцію його становлення та обґрунтовано глобалізаційні детермінанти трансформації світового фінансового порядку.

Відправним пунктом дослідження антикризових механізмів нового світового фінансового порядку стало узагальнення основних теорій і концепцій, що розкривають природу і рушійні сили кризових явищ в економічних системах різного рівня. Встановлено, що наукове осмислення кризової природи економічного розвитку фактично бере свій початок з другої половини ХІХ ст. і пов'язане насамперед з динамічним розвитком монополізації і транснаціоналізації суспільного виробництва, що почали порушувати рівновагу національних економічних систем на структурному рівні, розбалансовуючи оптимальний рівень основних економічних пропорцій – між ВВП і національним доходом, виробництвом товарів і послуг, нагромадженням і споживанням капіталу, виробництвом промислової і сільськогосподарської продукції, різними підсистемами суспільного відтворення тощо.

Дослідження еволюції і структуризації основних концепцій економічних криз як загальної форми розвитку ринкової системи дозволили зробити висновок про те, що вони традиційно були одним з ключових об'єктів наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних учених, які обґрунтовували їхню природу, відповідно до діючих на кожному історичному етапі джерел, рушійних сил, закономірностей та векторних трендів економічного поступу. У дисертації виокремлено основні підходи до аналізу даної проблематики за визначальними критеріями: емпіричні підходи (В. Зарновіц, Г. Кассель, Р. Лукас, Ф. Ларрен, В. Нордхауз, П. Самуельсон, Дж. Сакс, Р. Хоутрі, Г. Шюфера та ін.) – апроксимують експериментальні дані щодо залежності пропорцій й індикаторів стану економічних систем від значень параметрів факторів, що справляють на них вплив; теоретичні підходи (Х. Мінські, Е. Прескот, Е. Хансен, А. Бернс, Е. Долан, Р. Дорнбуш, Д. Ліндсей, У. Мітчелл, С. Фішер, Р. Шмалензі та ін.) – базуються на врахуванні системи факторів, що спричиняють перманентні коливання ділової активності (динаміки

промислового виробництва, цін, зайнятості, норми нагромадження капіталу, інвестиційних капіталовкладень тощо) та флуктуації ринкової кон'юнктури.

У роботі проаналізовано чотири покоління моделей валютно-фінансових криз як однієї з форм прояву економічних криз: моделі першого покоління (1970–1980-ті рр. – П. Кругман – пояснення економічної сутності валютних криз як «конфліктного» результату двох одночасно реалізованих напрямів державної політики: емісійного фінансування бюджетного дефіциту і підтримки фіксованого валютного курсу без урахування фактора ірраціональності поведінки інвесторів); моделі другого покоління (1992 р. – середина 1997 р. – М. Обстфельд – відповідність поточної грошової політики політиці фіксованого валютного курсу, перехід центральних банків країн до м'якої грошової політики та їх відхід від фіксованого валютного курсу за умов екзогенних атак на національну валюту, відсутність інформаційної асиметрії щодо перспективних трендів зміни політики центральних банків); моделі третього покоління (кінець 1990-х рр. – П. Кругман, Ф. Агіон, Ф. Бачетті, А. Банарджі – пояснення рушійних сил валютних криз як результату надмірного нагромадження заборгованості приватним сектором). Наголошено, що еволюційний розвиток цих моделей став закономірною реакцією світової наукової думки на значне ускладнення міжнародних фінансових відносин за умов фінансового глобалізму (диверсифікація їх суб'єктної й інструментальної структури, активний розвиток похідних фінансових інструментів, поширення нових технологій і методик здійснення фінансово-кредитних операцій, створення нових інститутів регулювання фінансових ринків, розширення їх транснаціонального сегмента тощо), що потребували адекватного врахування якісно нових глобальних факторів й імперативів, котрі «запускають» у дію механізм формування кризових явищ у національних фінансових системах.

Аналіз вищезазначених концепцій дозволив зробити висновок, що на усіх етапах світогосподарського розвитку економічні кризи, кидаючи виклик застарілим елементам і компонентам національних економічних систем, зумовлювали їх «перезавантаження» на новій технологічній, інноваційній, інвестиційній, виробничій та фінансовій основах у форматі пануючого на той час світового економічного порядку. Наголошено, що у його надрах в останній чверті ХІХ ст. зародився світовий фінансовий порядок як закономірна реакція світової спільноти на появу фінансової олігархії, що виникла на основі зрощування промислового і банківського капіталу. Акцентовано, що світовий фінансовий порядок як система інституціоналізованих на міжнародному рівні правил, норм і угод упорядкування міждержавних фінансових відносин, на усіх етапах свого еволюційного розвитку завжди відображав міжкраїновий розподіл світової фінансової влади і ступінь впливу найпотужніших держав на векторні мегатренди розвитку міжнародних фінансів. Він характеризується ієрархічно субординованою структурою країн відповідно до рівня нагромадженого у них фінансового капіталу, розвитку їх національних фінансових систем і ступеня впливу на процес ухвалення управлінських рішень у сфері міжнародних фінансів. Він також є реальним станом ринку з усталеною стійкістю й рівновагою глобальної та національних фінансових систем. За сутнісним

змістом світовий фінансовий порядок спрямований на конвергенцію національних інтересів країн у фінансовій сфері і відображає, з одного боку, формальну паритетність і недискримінаційність держав в їх фінансовому співробітництві, а з іншого – існуючий баланс між формальними і реальними фінансовими умовами міждержавного співробітництва.

Для осмислення суті світового фінансового порядку у роботі розглянуто питання сутності й складників інституційної основи світового фінансового порядку та системи норм, правил і угод, на основі яких реалізують свою діяльність міжнародні інституції. Запропоновано визначення інституційного середовища світового фінансового порядку як сукупності фінансових інституцій, інститутів і механізмів, що забезпечують формування, розподіл, перерозподіл та використання фондів світової фінансової системи та національних систем. Функціонування інституційного фінансового середовища забезпечується інституціями (організаціями) за допомогою застосування запроваджених ними механізмів впливу на стан фінансових інститутів, які зумовлюють необхідність створення й структуру відповідних інституцій.

Трансформацію світового фінансового порядку визначено як процес послідовних і неперервних перетворень кількісних та якісних характеристик середовища світового фінансового порядку, систем норм, правил та угод, які його визначають, що спричиняє перетворення відповідно до співвідношень та відношень між ними на всіх рівнях світової фінансової системи. Графічну інтерпретацію процесу трансформації світового фінансового порядку від традиційного (існуючого) до нового подано на рис. 1.

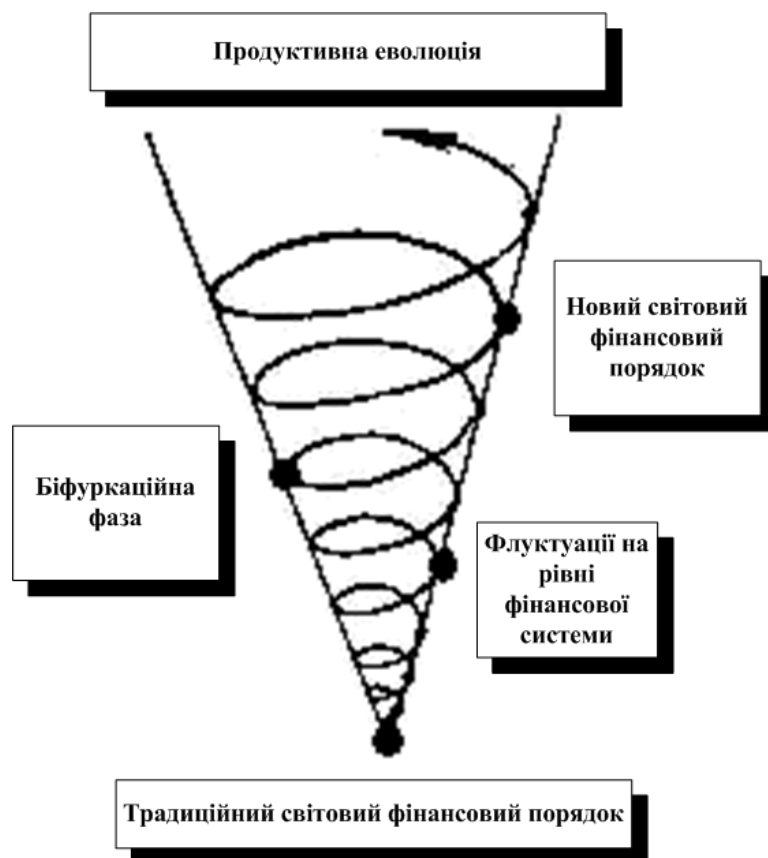

Рис. 1. Процес трансформації світового фінансового порядку

Доведено, що основними рушійними силами трансформації світового фінансового порядку є глибока структурна зміна сфери міжнародних фінансів, що виникає внаслідок кризових явищ; значні науково-технічні досягнення в галузі інформаційних і комунікаційних технологій та військово-політичні конфлікти, наслідком яких є зміщення центрів впливу на політичній карті світу. Постулюється теза про те, що еволюційна зміна моделей світового фінансового порядку вписується, по суті, в еволюцію світової валютної системи, кожен етап розвитку якої був спричинений об'єктивною необхідністю оновлення усієї системи міжнародних фінансових відносин на основі встановлення нового стану світової фінансової рівноваги, нових інститутів світового фінансового управління та нової розстановки країнних сил на фінансовій карті світу.

Констатовано, що пануюча упродовж ХХ ст. модель світового фінансового порядку з пріоритетом національно-державних інтересів на початку ХХІ ст. досягла своїх граничних меж під впливом прискореного нагромадження фінансового капіталу у країнах з новостворюваними ринками, інтернаціоналізації їх національних валют, прискореного перерозподілу на їхню користь світової фінансової влади, перетворення нових центрів фінансового суперництва у потужних експортерів інвестиційного капіталу. За таких умов діюча модель світового фінансового порядку дедалі більшою мірою стає неспроможною забезпечити рівновагу між нагромадженим країнами фінансовим ресурсом і ступенем їх повноважень у діючій системі світового фінансового менеджменту. У дисертації аргументовано, що фінансова глобалізація з початку 1990-х рр. започаткувала формування в надрах ямайської моделі світового фінансового порядку його глобального формату, який має базуватись на нових принципах: верховенстві міжнародного права, домінуванні глобальних фінансових інтересів над національними, недискримінаційності доступу країн до глобальних фінансових ресурсів, субсидіарності і фінансовій солідарності держав, транспарентності ухвалення глобальних управлінських рішень у сфері міжнародних фінансів, розширенні впливу на цей процес країн з великомасштабним нагромадженням фінансового капіталу.

У розділі 2 **«Методологія дослідження антикризових механізмів в умовах трансформації світового фінансового порядку»** розкрито загальнометодологічні засади дослідження трансформації світового фінансового порядку та його антикризових механізмів, досліджено методологію прогнозування світових фінансових криз та моделювання їхнього впливу на національні економіки, розкрито сутність і технології антикризового механізму у контексті сучасних викликів світовому фінансовому порядку.

Проведений аналіз різних напрямів розвитку методології індикативного прогнозування кризових явищ в економіці дав змогу здійснити типологізацію його інструментарію за домінуючими критеріями (широта набору даних, їх доступність для вибірки, часовий інтервал прогнозу кризових потрясінь, можливість прогнозування перспективних трендів їх впливу на показники макроекономічної динаміки): методологічний підхід вивчення епізодів

(Б. Бернанке, С. Едвардс, Б. Ейченгрін, А. Роуз, Ч. Віплош); сигнальний підхід (Г. Камінський, С. Лізандо, К. Рейнхарт, А. Берг, К. Патілло); регресійний аналіз (Дж. Франкель, А. Роуз, Дж. Сакс, А. Торнелл, А. Веласко, С. Джонсон, П. Бун, А. Брич, Е. Фрідман); моделі на основі агентів (Д. Фармер, Д. Фоулі, С. Тернер, Д. Фармер, Д. Гінакоплос); моделі подвійних криз (Р. Чанг, А. Веласко, Р. Глік, М. Хатчисона). Узагальнення цих методологічних підходів дало змогу зробити висновок щодо їх вагомості ролі у прогнозуванні кризових явищ в економіці, оскільки оцінювання здійснюється на основі широкої вибірки кількісних показників (темлів інфляції, динаміки реального валютного курсу, валового нагромадження зовнішніх активів і зобов'язань країн, вартісних обсягів експорту й імпорту, динаміки цін на акційні й боргові інструменти, співвідношення грошової маси і валютних резервів, масштабів вхідних і вихідних фінансових потоків тощо), що доволі широко репрезентують індикатори сигналізування кризових явищ в економіці та здатності національних фінансових систем зберігати відносно стійкі пропорції за умов впливу глобальних фінансових шоків. Однак якісний рівень прогнозування кризових явищ в економіці країн потрібно визначати також на основі системи показників щодо оцінювання ризиків криз перевиробництва, знецінення основного капіталу, а також нагромадження в економіці фінансових дисбалансів і структурних диспропорцій.

Зазначено, що глобальна фінансова криза певною мірою дискредитувала діючі у практиці національного антициклічного регулювання інструменти згладжування коливань економічного циклу й досягнення економічного зростання у стані ринкової рівноваги попиту і пропозиції. Це потребує суттєвого вдосконалення технологій антикризового управління у контексті сучасних викликів світовому фінансовому порядку.

Системне дослідження державної антикризової політики дало змогу конкретизувати її рівні (підтримку галузевої конкурентоспроможності національної економіки; попередження й недопущення криз у стратегічно важливих секторах економіки; нівелювання негативних наслідків банкрутства підприємств), а також згрупувати заходи попередження кризових ситуацій – фінансові (цільове фінансування та поворотній і безповоротній основі, субсидування процентної ставки за кредитами, надання гарантій за кредитами, податкові пільги і податковий кредит) і особливого адміністрування (запровадження додаткових форм звітності, встановлення обов'язкових нормативів, ліцензування, обов'язкове страхування відповідальності, законодавче обмеження тарифів).

У дисертації наголошено на необхідності забезпечення повної конвергенції інструментарію антикризового регулювання зі стратегічними пріоритетами національного економічного розвитку на середньо- і довгострокову перспективу щодо забезпечення динамічних ринкових трансформацій, інноваційно-технологічної модернізації економіки, розвитку соціального капіталу, нарощування внутрішнього платоспроможного попиту та

забезпечення високих стандартів якості життя громадян. Це вимагає розробки узгодженої структури антикризового управління, яка має містити такі конструктивні елементи: інструменти економічної політики щодо запобігання кризі, антикризове управління і нівелювання наслідків кризи, інструменти економічної політики щодо подолання кризи з відповідними інструментами фінансової, грошово-кредитної, фіскальної та структурної політик.

Світовий фінансовий порядок формує підвалини та обумовлює відповідні антикризові механізми на національному, регіональному і глобальному рівнях, інструментально-функціональним наповненням яких є інструменти, які спрямовано на зняття накопичених протиріч у банківському секторі, на фондових ринках та в секторі небанківських фінансових посередників.

Відповідно до позицій системного підходу, який дозволяє найбільш повно й конкретизовано розкрити сутність явищ і процесів, автором визначено антикризовий механізм як систему цілеспрямованих законодавчих, економічних, соціальних та кредитно-фінансових заходів держави і наднаціональних інститутів щодо зменшення глибини циклічних коливань кон'юнктури фінансових ринків, її стабілізації та недопущення глибокого структурного розбалансування фінансової сфери. У запропонованому визначенні чітко простежується проактивний характер антикризового механізму в структурі нового світового фінансового порядку. Акцентовано, що система глобального антикризового регулювання має бути зорієнтована на розробку і впровадження у господарську практику спеціальних антикризових стратегій, які містять систему заходів та інструментів передкризового регулювання економічних процесів, регулювання в умовах кризи, регулювання процесів виходу економіки з кризового стану, стабілізацію нестійких ситуацій, а також мінімізацію втрат і втрачених можливостей та своєчасне ухвалення управлінських рішень.

У розділі 3 **«Діалектика антикризових механізмів у контексті трансформації світового фінансового порядку»** проаналізовано вплив фінансових криз на національні економіки і глобальну економічну динаміку; оцінено ефективність діючого інструментарію антикризового регулювання у розвинених країнах та у країнах з ринком, що формується, дано комплексну оцінку ефективності діючих регуляторних механізмів міжнародних фінансово-кредитних інституцій у форматі формування світового фінансового порядку.

У дисертації наголошено, що фінансові кризи здійснюють своєрідне тестування національних і регіональних фінансових систем на стійкість до впливу зовнішніх шоків і турбуленцій світового економічного середовища. Проаналізовано причини виникнення, природу і наслідки азійської кризи 1997–1998 рр. та досліджено вплив глобальної кризи 2008–2009 рр. на економіки країн у контексті зміни їх основних макроекономічних параметрів (валового внутрішнього продукту, експортно-імпоротної діяльності, цін, зайнятості, міжнародної інвестиційної діяльності тощо).

Наголошено, що азійська економічна криза інтегрувала у собі окремі елементи криз різних типів: розпочавшись як валютна, згодом вона трансформувалась у банківську і боргову, а швидкість її розгортання у кожній країні регіону визначалась як рівнем соціально-економічного розвитку, так і розвиненістю заходів антициклічного регулювання. Руйнівні наслідки азійської фінансової кризи набули найбільш концентрованого вираження у порушенні платіжного механізму і нормального функціонування фінансових ринків країн регіону, нарощуванні обсягів їх короткострокового боргу, спадній динаміці ВВП, значному знеціненні національних валют, зниженні експортних доходів, зростанні безробіття й інфляції, зростанні залежності від зовнішніх джерел фінансування. З 1990 р. по 1997 р. короткостроковий зовнішній борг зріс в Індонезії з 11,1 до 32,2 млрд. дол. США, в Республіці Корея – з 22,8 до 100 млрд. дол. США, в Таїланді – з 8,3 до 34,8 млрд. дол. США; а відношення короткострокового боргу до експорту збільшилось у 1992–1997 рр. з 52% до 108%, з 32 до 50% та з 43% до 60% відповідно.

Пусковим механізмом глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр. стало стрімке наростання у світогосподарській системі фінансово-кредитних дисбалансів, що порушили світову економічну і фінансову рівновагу. На основі комплексного аналізу глобальної фінансової кризи зроблено висновок про різний ступінь стійкості національних фінансових систем до глобальних фінансових шоків. Констатовано, що найбільш негативного впливу зазнали фінансові системи країн з фондово-орієнтованою моделлю економічного розвитку – США і Великої Британії, що виявилось у різкому падінні капіталізації компаній, глибокому виробничому спаді, зростанні структурного безробіття, уповільненні ділової активності, меншенні споживчих витрат та обсягів міжбанківського кредитування. У 2007 р. сукупні втрати банківських і фінансових інститутів США досягнули 300 млрд. дол. США, а на початок 2009 р. – 1,2 трлн. дол. США. Сумарна сума списання банками заборгованості з причин банкрутства компаній, акції яких вони мали у своїй власності, становила для «Merrill Lynch» 15 млрд. дол. США, для «Citigroup» – 18 млрд. дол. США, а для «UBS» – 37 млрд. дол. США.

Натомість банківсько-орієнтовані фінансові системи країн континентальної Європи, хоча й зазнали негативного впливу кризи через реалізацію упродовж тривалого періоду стратегії неоліберальної трудової та макроекономічної політики, характеризуються значно меншим «обвалом» завдяки конвергенції національних фінансових ринків та ефективному інструментарію регулювання банківської сфери. У 2008 р. зростання ВВП у країнах ЄС та Єврозоні становило лише 0,4%, а у 2009 р. відбулося падіння до – 4,4% у ЄС та – 4,5% у Єврозоні; бюджетний дефіцит у ЄС становив у 2009 р. 6,6% ВВП, у 2010 р. – 6,4%, що удвічі нижче від відповідного його порогового значення. Найбільш негативно кризові процеси вплинули на країни Центрально-Східної Європи через значну обтяженість корпоративного сектору зовнішніми борговими зобов'язаннями, нестачу ефективних механізмів

антициклічного регулювання, недиверсифікованість експортної діяльності та недостатню платоспроможність внутрішніх споживчих ринків. У роботі спрогнозовано основні загрози фінансового глобалізму для цієї групи держав: наростання проблем ліквідності і проблемних кредитів; великомасштабний відтік інвестицій; загрози коливання курсу євро для внутрішньої фінансової рівноваги; структурні проблеми у банківському секторі; обмеженість регуляторного ресурсу макроекономічної політики для протистояння рецесії; проблеми із зовнішніми боргами і потенційні проблеми в банківському секторі.

Наголошено, що глобальна економічна криза, яка розпочалася в США і поширилася згодом на ЄС, є підтвердженням всезагальної кризи неолібералізму. Як пануюча в останні тридцять років світова економічна ідеологія вона заперечує парадигму післявоєнної кейнсіанської політики і зорієнтована на відмову від зобов'язання повної зайнятості та прийняття зобов'язання дуже низької інфляції; нівелювання взаємозв'язку між динамікою заробітних плат і зростанням продуктивності суспільної праці; а також «роздування» кредитної «бульбашки» підтримки платоспроможного попиту за умов значного погіршення розподілу доходів у рамках національних економік. Глобальна економічна криза не тільки виявила «вузькі місця» у національних економіках країн в умовах підвищеної мобільності міжнародного капіталу, але й показала обмеженість можливостей інституційної структури міжнародної фінансової системи щодо запобігання системним кризам.

У дисертації подано комплексну оцінку ефективності діючого інструментарію антикризового регулювання у розвинених країнах та у країнах із ринком, що формується. Встановлено, що найбільшу ефективність продемонстрували монетарні механізми (зниження процентної ставки та норми обов'язкового резервування), податкові заходи (зниження ставок оподаткування доходів громадян і прибутків підприємств, податкові пільги підприємницькому сектору) та інструменти стимулювання інвестиційної діяльності (підтримка житлового будівництва, державні пільги при оновленні основних фондів).

На основі критичного оцінювання ефективності діючих регуляторних механізмів міжнародних фінансово-кредитних інституцій за останні тридцять років розкрито основні «вузькі місця» їх регуляторного ресурсу – нездатність нівелювати надмірні коливання кон'юнктури фінансових ринків, регулювати глобальні фінансові дисбаланси і глобальну валютну ліквідність, забезпечувати макроекономічну і фінансову стабільність та екстрене кредитування національних економік, згладжувати коливання бізнес-активності і волатильність валютних курсів. Неефективність вирішення міжнародних валютних питань міжнародними фінансовими установами проявляється в їх нездатності здійснювати ефективне управління при високій нестабільності обмінних курсів та неспроможності відвернути цю нестабільність. Так, МВФ можна вважати неефективним й через те, що він досі не має жодних санкцій для впливу на політику промислово розвинених країн та може лише спостерігати за

коливаннями валютних ринків. Неefективність у сфері міжнародного розвитку полягає у тому, що кредити та допомога міжнародних фінансових інституцій є недостатньо великими і економічні показники багатьох країн, що розвиваються, залишаються доволі низькими.

У дисертації визначено три суттєві проблеми для МВФ: покращення підтримки його порад для країн (у т. ч. неупереджений розгляд); посилення легітимності та участі шляхом реформування членського представництва; підвищення ефективності надання позик.

Акцентовано, що у процесі формування нового світового фінансового порядку актуалізується питання нівелювання неадекватності діючої інституційної системи регулювання міждержавних фінансових відносин масштабам і структурній динаміці глобальних фінансових трансформацій.

У розділі 4 **«Інституціоналізація нового світового фінансового порядку та формування глобальної парадигми антикризових механізмів»** розкрито альтернативні сценарії становлення нового світового фінансового порядку, конкретизовано його інституційну архітектуру, обґрунтовано глобальну парадигму антикризових механізмів у вимірах нового світового фінансового порядку.

У дисертації доведено, що одночасно з позитивним впливом фінансового глобалізму на світове господарство, що сприяє розширенню доступу держав до глобальних фінансових ресурсів і диверсифікації механізмів нагромадження економічними агентами різної національної належності фінансового капіталу, він також спричиняє високу турбулентність глобальних фінансових потоків та хвилеподібні припливи і відпливи капітальних ресурсів з національних економік. У такий спосіб формуються передумови для нагромадження у світовому господарстві глобальних фінансових дисбалансів, здатних не тільки перманентно порушувати світову фінансову рівновагу, й викликати глобальні фінансові шоки і гострі кризові явища у національних і регіональних економіках.

Об'єктивна необхідність становлення нового світового фінансового порядку викликана, по-перше, стрімким наростанням розриву між матеріально-речовим змістом глобального ВВП і вартісною формою його вираження; по-друге, системним впливом на розвиток світових фінансів глобальних мегатрендів транснаціоналізації капіталу, фінансиалізації суспільного відтворення, динамічного розвитку фрагментованого виробництва ТНК та мереживізації світової фінансової системи; по-третє, наростанням асиметрії між обсягами фінансових послуг і реального виробництва, між виробничим і спекулятивним нагромадженням капіталу; по-четверте, потребами забезпечення глобальної фінансової рівноваги і недопущення глибоких структурних дисбалансів у міжтериторіальному і міжсекторальному розподілі глобального фінансового капіталу. Зазначена теза підтверджується даними ЮНКТАД, згідно з якими у 2016 р. сукупна додана вартість, вироблена іноземними філіями транснаціональних корпорацій, досягла 8,4 трлн. дол. США, їхні сумарні

активи – 112,8 трлн. дол. США, сукупний продаж – 37,8 трлн. дол. США, експорт – 6,8 трлн. дол. США, а кількість зайнятих – 82,1 млн. осіб. На сьогодні понад 60% глобальних обсягів світової торгівлі припадає на міждержавні поставки проміжних товарів і послуг, що використовуються на різних етапах процесу виробництва товарів і послуг для кінцевого споживання, а частка іноземної доданої вартості в експорті розвинених країн світу перевищує 30%.

Для кращого розуміння процесу становлення нового світового фінансового порядку в роботі створено двовимірну таксономію складноорганізованої ієрархічної системи інституціоналізації глобальної моделі світового фінансового порядку на основі класифікаційної типологізації країн світового господарства з їх поділом на групи: країн-агентів глобальних фінансових трансформацій (що детермінують глобальні мегатренди розвитку фінансових ринків) і країн-абсорбентів (які змушені підлаштовувати свої національні економічні стратегії до вимог міжнародних валютно-фінансових організацій й інтересів глобального фінансового капіталу). Важливим індикатором визначення країни як агента змін є належність її валюти (або валюти інтеграційного утворення) до головних резервних валют; ринкова капіталізація лістингових національних компаній, що визначають взаємозв'язок між фінансовим та реальним секторами економіки; представленість країн у міжнародних організаціях у цілому та міжнародних фінансових організаціях зокрема; наявність так званої «м'якої сили», тобто приваблива альтернатива у вигляді імперативів та цивілізаційних перспектив для людства загалом.

Автором обґрунтовано методологічну модель формування нового світового фінансового порядку (рис. 2). Її прикметними ознаками є системна модернізація усіх структурних підсистем світових фінансів – акумуляції і перерозподілу глобального фінансового капіталу, діючих механізмів трансформації сукупних заощаджень в інвестиції, механізмів функціонування національних банківських систем і фондових ринків, національних режимів курсоутворення, інструментів формування глобальної валютної ліквідності тощо.

Встановлено, що нині актуалізується питання пошуку світовим співтовариством адекватних глобальному етапу світогосподарського поступу інноваційних підходів щодо розробки оптимальних національних та регіональних моделей організації і регулювання міждержавних фінансових відносин. Ці моделі мають бути здатними, з одного боку, знівелювати фінансові ризики міждержавних торговельних й інвестиційних операцій та забезпечити стабільне функціонування глобальної фінансової системи на основі гармонізації національних економічних інтересів країн, а з іншого – ефективно розв'язати головну проблему «потрійної спіралі» тісно взаємопов'язаних між собою фінансової, кліматичної та продовольчої криз.

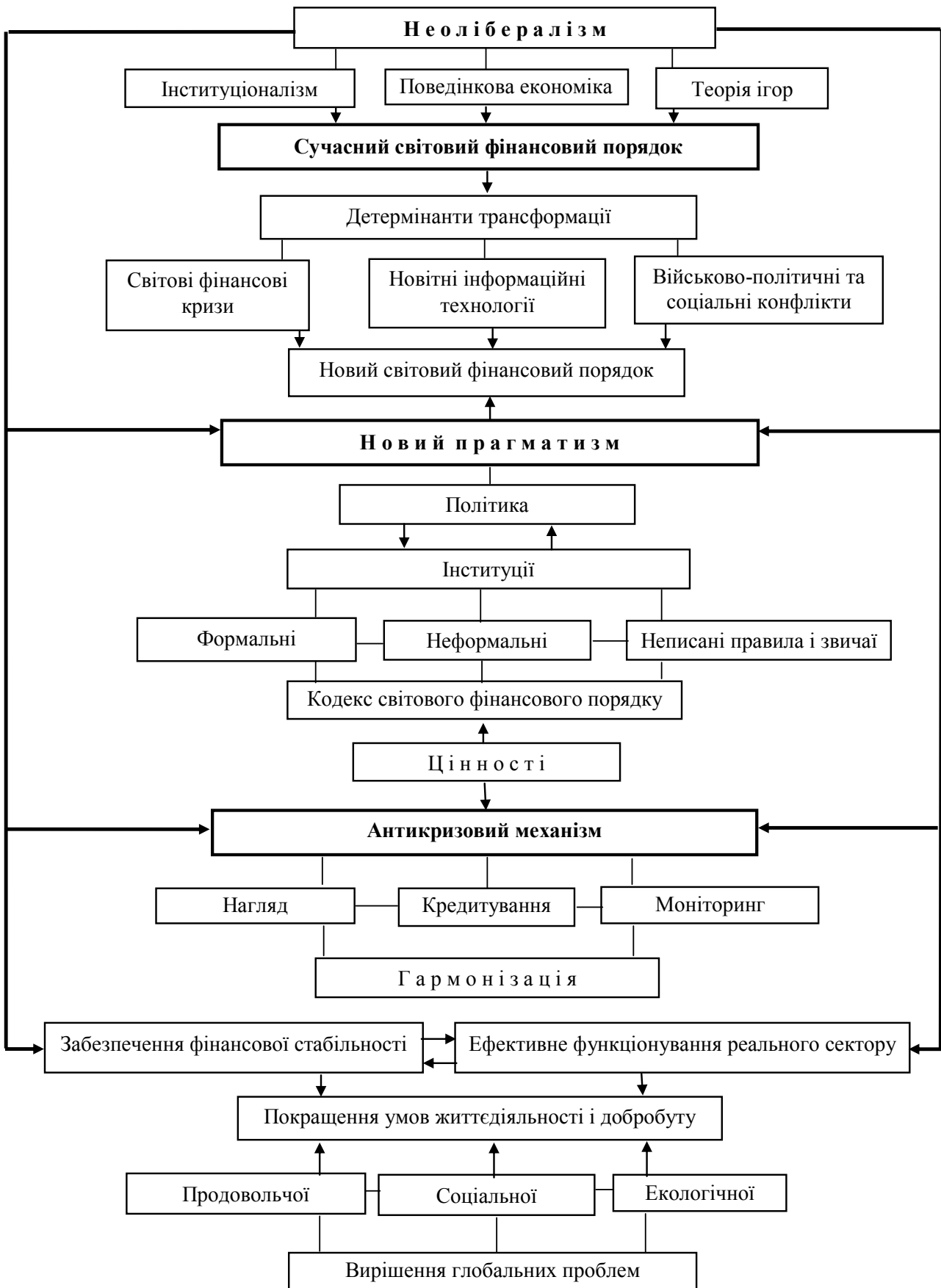

Рис. 2. Методологічна модель формування нового світового фінансового порядку

З позицій діалектичного підходу і сценарного аналізу у дисертації визначено альтернативні сценарії становлення нового світового фінансового порядку: перший – реінституціоналізація глобальної економіки з посиленням фінансової регіоналізації та формуванням мультиполярного фінансового управління; другий – посилення глобальної координації і централізації світового фінансового управління; третій – глобальна фінансова дезінтеграція з поверненням країн до фінансового протекціонізму внаслідок військово-політичних конфліктів. Авторський аналіз передумов, рушійних сил, змістовної сутності, векторної спрямованості й управлінських механізмів реалізації цих сценаріїв дав змогу констатувати малоїмовірність їх реалізації у «чистому» вигляді. Обґрунтовано еkleктичний сценарій становлення нового світового фінансового порядку з формуванням кількох великих регіональних центрів ухвалення управлінських рішень у сфері світових фінансів; розширенням функціональних повноважень діючих глобальних фінансових інститутів щодо управління ризиками світової фінансової системи; максимальним використанням країнами ресурсного потенціалу механізмів та інструментів фінансової інтеграції, закладених у континентальних і трансконтинентальних зонах про вільну торгівлю. Аргументовано, що сформується об'єктивні передумови до реалізації у глобальних координатах якісно нової моделі світового фінансового порядку, заснованої на основі так званої фрагментарної фінансової конвергенції «різних швидкостей» з різнорівневою інклюзією країн у глобальний фінансовий простір залежно від їх конкурентної диспозиції у процесах нагромадження глобального фінансового капіталу та ступенем впливу на процес ухвалення управлінських рішень у сфері глобальних фінансів.

Наголошено, що базовою ланкою нового світового фінансового порядку залишиться сучасна інституційна структура глобального фінансового управління («Велика двадцятка», Рада з фінансової стабільності; Група Світового банку; МВФ; Банк міжнародних розрахунків, у т. ч. Базельський комітет з банківського нагляду, Комітет з глобальної фінансової системи, Комітет з платіжних і розрахункових систем; Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей, Міжнародна організація комісій з цінних паперів та ін.), однак зі значно розширеними функціональними компетенціями щодо регулювання сфери глобальних фінансових відносин.

У дисертації обґрунтована глобальна парадигма антикризових механізмів у вимірах нового світового фінансового порядку, зорієнтована на системну модернізацію усіх структурних підсистем світових фінансів, – акумуляції і перерозподілу глобального фінансового капіталу, діючих механізмів трансформації сукупних заощаджень в інвестиції, механізмів функціонування національних банківських систем і фондових ринків, національних режимів курсоутворення, інструментів формування глобальної валютної ліквідності тощо. Ядром глобальної парадигми антикризових механізмів визначено реформування сучасних інститутів глобального фінансового управління і наділення їх якісно новими компетенціями у сфері розробки і впровадження системи довготермінового глобального фінансового планування; формування наднаціональних фондів страхування фінансових ризиків; розширення

національних і міжнародних фінансових резервних і стабілізаційних фондів; запровадження дієвої системи міжнародної фінансової відповідальності країн за нарощування зовнішніх боргів і надспоживання фінансового капіталу; імплементацію ефективних механізмів моніторингу нагромадження кризових явищ у національних і регіональних фінансових системах; прогнозування перспективних трендів міжнародних фінансових криз і розроблення ефективних механізмів антикризового управління тощо.

У дисертації акцентовано, що найбільш ефективні антикризові механізми потребують адекватної екстраполяції на регіональний та глобальний рівні, відображаючи, з одного боку, характер глобальної трансформації фінансової системи, а з іншого боку – необхідні якісно нові підходи щодо глобального фінансового управління.

Аргументовано, що спільними функціями на національному, регіональному та глобальному рівнях є стандартні функції в управлінні, зокрема моніторинг – постійний аналіз ситуації на всіх етапах (проактивному, кризовому та посткризовому), контроль, організація, а у випадку регіонального та глобального рівнів додатковою функцією визначено координацію національних антикризових механізмів (регіональний рівень) та національних і регіональних антикризових механізмів (глобальний рівень). На рис. 3. представлена глобальна парадигма антикризового механізму у вимірах нового світового фінансового порядку, яку запропоновано розуміти як систему суб'єктів, механізмів, форм і рівнів реалізації фінансових антикризових заходів на національному, регіональному і наднаціональному рівнях, що детермінують характер взаємодії країн у процесі антициклічного регулювання глобальної економіки та цілевпорядкування світового фінансового ринку з метою недопущення нагромадження глобальних фінансових дисбалансів та забезпечення стабільності фінансової системи.

У роботі зазначено, що важливу роль у забезпеченні сталого розвитку країн, інтеграційних утворень та глобальної економіки загалом відіграють фінансові інновації. Хоча ні фінансові системи, ні фінансові інновації першопочатково не мали цього за мету, однак правильно підібрані інструменти та законодавче врегулювання дозволяють визначати їх як частину антикризового механізму. Відповідно розглянуто інновації у сферах валютних, грошових і грошово-кредитних систем, які здатні забезпечити трансформацію світового фінансового порядку і позитивно вплинути на досягнення його кінцевих цілей, зокрема: цифрові фідучіарні валюти, взаємні кредитні системи, краудфандинг, пірингові системи кредитування, ідентифікація, розвиток криптографічних валют, мобільні гроші.

Особлива увага у дисертації приділена такому елементу нового світового фінансового порядку, як блокчейн технології у формуванні глобальної криптографічної валютної системи. Наголошено, що, на відміну від існуючих криптографічних валют, ця валюта на початковому етапі функціонування має відповідати меті запровадження нового світового фінансового порядку та мати своїм еквівалентом певну кількість електричної енергії (у кілоджоулях або

ватах), яка вироблена за допомогою альтернативних джерел енергії (сонця, вітру тощо), та існувати поруч з традиційними валютами держав.

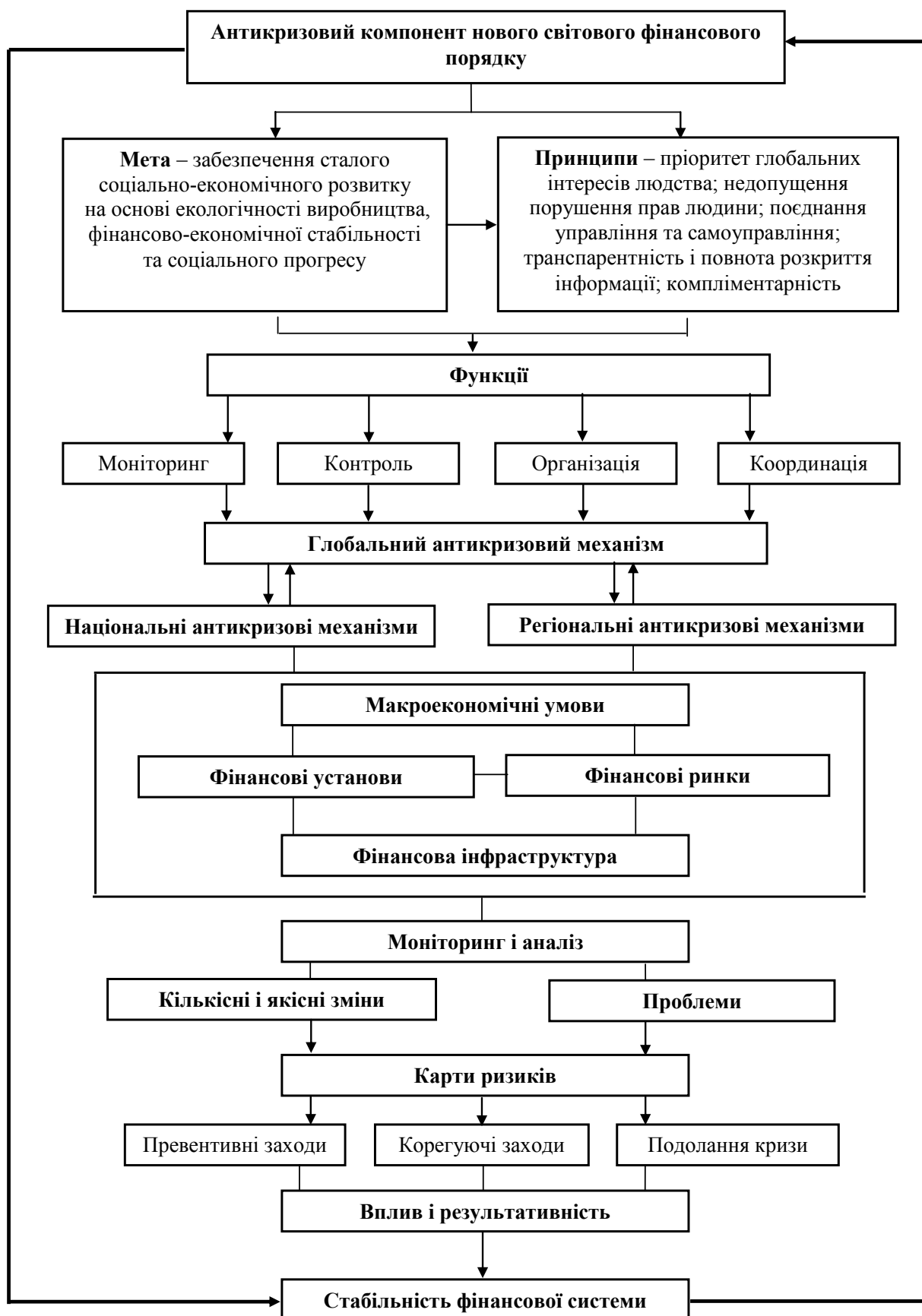

Рис. 3. Глобальна парадигма антикризового механізму у вимірах нового світового фінансового порядку

Такий підхід дозволить вийти за межі сучасної віртуалізації та абсолютної відірваності криптографічних валют від реальної економіки, що спричиняє їх надмірну волатильність та фактично «нульову» внутрішню вартість, що замість стабілізації світового фінансового порядку призводить до його хаотизації.

У розділі 5 «**Антикризові механізми України у вимірах нового світового фінансового порядку**» проаналізовано масштаби і характер впливу глобальної економічної кризи 2008–2009 рр. на економіку України, оцінено ефективність діючого у державі антикризового інструментарію, обґрунтовано стратегічні пріоритети розбудови ефективної системи антикризових механізмів в умовах наростання глобальної фінансової нестабільності.

Наголошено, що глобальна економічна криза 2008–2009 рр. найбільшою мірою вразила економічно слабкі країни, до яких належить і Україна. З метою оцінювання ступеня і масштабів впливу кризових явищ на національну економіку у роботі проаналізовано динаміку основних показників макроекономічної динаміки (ВВП, дефіцит рахунку поточних операцій, експорт, зайнятість, ціни, зовнішній борг, обмінний курс); діяльності банківської системи (ліквідність і капіталізація банківського сектору, частка іноземного капіталу у вітчизняному фінансовому секторі, зовнішні запозичення комерційних банків, сукупні обсяги залучених депозитів і виданих кредитів тощо) і фондового ринку (загальний обсяг операцій з цінними паперами на фондовому ринку та їх інструментальна структура); а також головних секторів української економіки – будівництва, сільського господарства, енергетики. Узагальнення динаміки дало змогу зробити висновок про системний характер «ураження» економіки України фінансовою кризою та синхронізацію валютної, фондової, банківської та інституційної криз. Це набуло багатовимірного прояву у порушенні макроекономічної стабільності у державі, глибокій рецесії національного фондового ринку і банківського сектору, обвалі інвестиційних капіталовкладень, дестабілізації ринку нерухомості та сфери будівництва, нарощуванні масштабів відпливу спекулятивного капіталу, наростанні проблем з ліквідністю банківських установ та відтоком депозитів, стрімкій і обвальній девальвації гривні. Так, до кінця 2008 р. дефіцит рахунку поточних операцій досягнув 13 млрд. дол. США або 7% ВВП; приватний зовнішній борг з початку 2006 р. до кінця 2008 р. збільшився з 28 до 85 млрд. дол. США; індекс інфляції у 2008 р. становив 22,3 (для порівняння: у США – 0,8; у державах – торговельних партнерах України – 7,6; а протягом жовтня-грудня 2008 р. українська гривня девальвувала відносно американського долара на більш ніж 50% від своєї вартості).

У дисертації акцентовано, що поряд з глобалізаційними чинниками, які зумовили стрімке поширення кризи в Україні (великомасштабний дефіцит державного бюджету США, довготривале штучне заниження провідними банками світу рівня процентної ставки; випереджальне порівняно зі зростанням продуктивності праці нарощування капіталізації корпоративного сектору;

територіальні диспропорції у розподілі глобальних золотовалютних резервів; глибока географічна асиметрія у розподілі світових заощаджень та інвестицій, боргу і кредиту), вагому роль у наростанні фінансової дестабілізації в країні відіграли і нагромаджені упродовж першої половини 2000-х рр. внутрішні суперечності її національної економічної системи. Серед них виокремлено, зокрема, поглиблення розриву між споживчими і капітальними витратами у структурі державного бюджету, довготривале відставання темпів приросту ВВП держави від зростання доходів населення, нарощування обсягів зовнішніх запозичень вітчизняних комерційних банків, наростання асиметрій у нагромадженні виробничого і фіктивного капіталів, поглиблення диспропорцій у галузево-секторальній структурі інвестиційних капіталовкладень, стрімке збільшення масштабів іпотечного кредитування домогосподарств.

Для аналізу впливу світової фінансової кризи на динаміку ВВП України на основі використання методу найменших квадратів було розраховано абсолютні та відносні прирости швидкостей зростання ВВП у результаті дій факторів: рахунок поточних операцій, золотовалютні резерви, грошова маса, обслуговування боргу, валове нагромадження капіталу, індекс споживчих цін. Це дало можливість здійснити графічну інтерпретацію даних, оцінити глибину впливу світової фінансової кризи 2008 р. та наслідки нециклічної кризи 2014 р. і здійснити прогнозування відповідних показників.

У дисертації комплексно проаналізовано реалізовану систему антикризових механізмів – монетарну політику НБУ та посилення його операційної незалежності, заходи нарощування ліквідності банківської системи (способом рефінансування банків, змін у політиці обов'язкового резервування, стримування відпливу коштів з банківської системи, інтервенційних інструментів), операції зі стерилізації надлишкової ліквідності, викуп Національним банком України державних цінних паперів та підтримку державних банків тощо. Відзначено їх вагомий економічний ефект: загальна сума рефінансування українських банків упродовж 2008 р. становила 170 млрд. грн.; обсяг стерилізації грошової маси з вересня 2008 р. по березень 2009 р. дорівнював 30 млрд. грн.; за 2008 р. Національний банк України перерахував до державного бюджету 8,3 млрд. грн. при планових 4,8 млрд. грн. Однак низький рівень прозорості реалізованих операцій з рефінансування банків, слабкий контроль за його цільовим використанням зумовили загалом низьку ефективність стабілізаційних заходів та довготривалий і зтяжний стагнаційний процес.

Наголошено, що при розробці антикризового механізму регулювання економіки України велике значення відіграє знаходження оптимуму, точок зростання ВВП, яке забезпечують ряд факторів. Для цього було розроблено методика визначення впливу на економічне зростання країни факторів-індикаторів фінансової кризи. Ця методика дозволяє визначати зони стабільності ВВП при триманні в певних межах значення даних факторів. Було відібрано 8 показників та визначено їх значимість у впливі на ВВП: рахунок

поточних операцій, золотовалютні резерви, грошова маса, обслуговування боргу, валове нагромадження капіталу, індекс споживчих цін, кредити, надані Україні МВФ, кредити МБРР та МАР.

Розрахунок здійснювався методом найменших квадратів з використанням методів кубічних сплайнів за допомогою програми MathCAD-15. Обраховано коефіцієнти трьохвимірного зв'язку виду:

$$vvp = f_0 + f_1 \cdot a + f_2 \cdot b + f_3 \cdot a \cdot b + f_4 \cdot a^2 + f_5 \cdot b^2.$$

Тобто, було розраховано стан впливу на ВВП (vvp) двох незалежних факторів (a та b). Бралися найбільш значимі комбінації.

Розраховано також стан приросту ВВП (vvp) під впливом приростів двох незалежних факторів (a та b). Розрахунок проводився теж методом найменших квадратів з використанням методів кубічних сплайнів із допомогою програми MathCAD-15. Одержано коефіцієнти трьохвимірного зв'язку виду:

$$dvvp = g_0 + g_1 \cdot a + g_2 \cdot b + g_3 \cdot a \cdot b + g_4 \cdot a^2 + g_5 \cdot b^2.$$

Так, графічна інтерпретація залежності ВВП від стану золотовалютних резервів в Україні (x_7) та кредитів, наданих Україні МВФ (x_{16}), дозволила встановити зону стабільності для ВВП при значенні суми золотовалютних резервів $3 \cdot 10^{10} \pm 10^9$ дол. США, при сумі кредитів, наданих Україні, в межах $4,1 \cdot 10^9 \pm 0,5 \cdot 10^9$ дол. США (рис. 4). Нині золотовалютні резерви є вдвічі меншими, а кредити МВФ лише у кризові роки досягали таких сум.

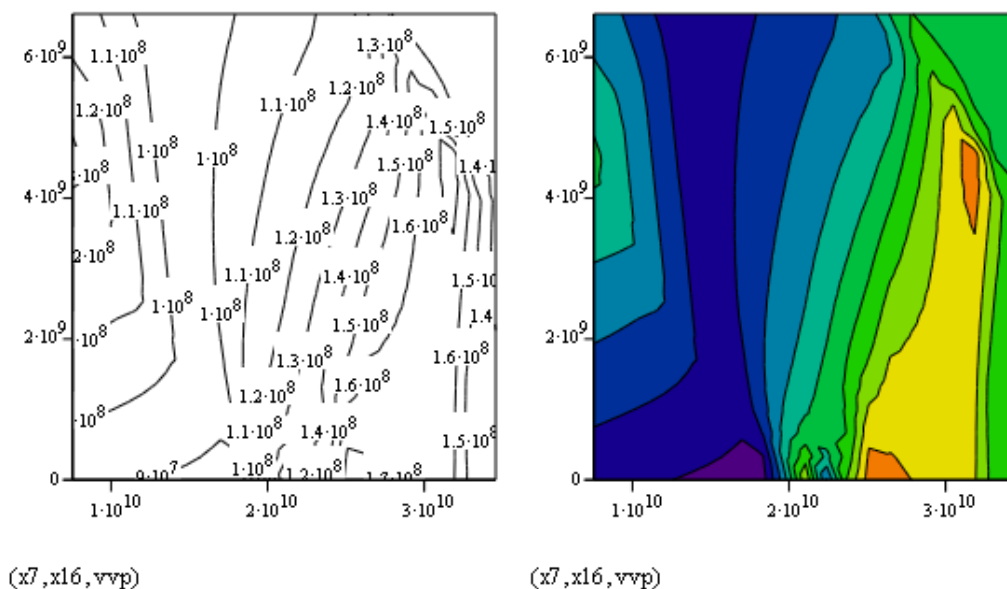

Рис. 4. Залежність ВВП від рівня золотовалютних резервів та кредитів, наданих Україні МВФ

Аналіз впливу на приріст ВВП приросту золотовалютних резервів ($dP<1>$) та приросту кредитів, наданих МВФ ($dP<4>$), дозволив виділити як зону стабільного зростання, так і небезпечного спаду (рис. 5).

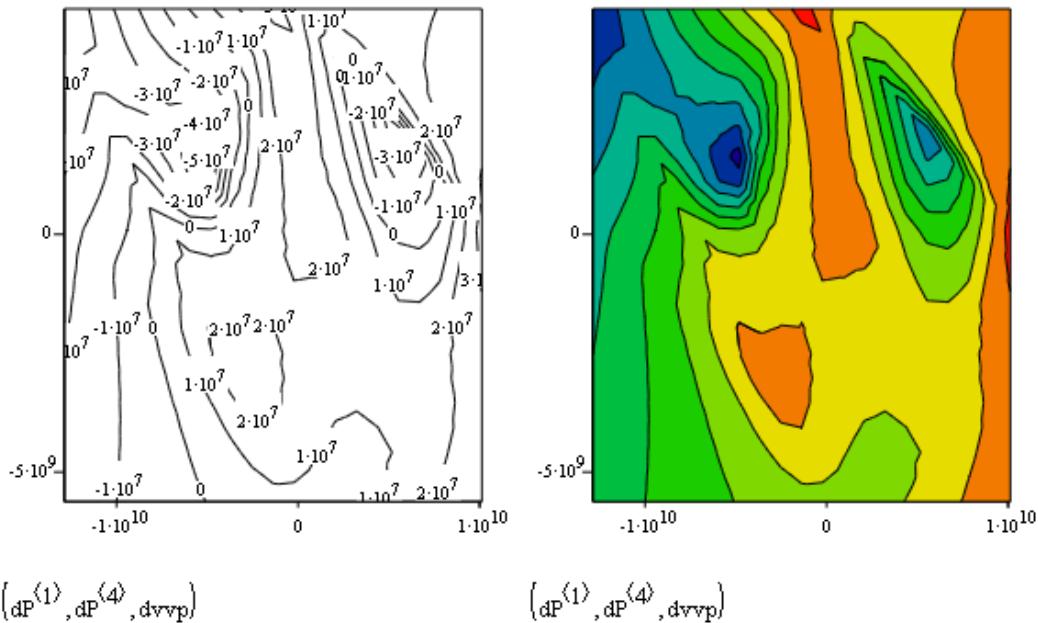

Рис. 5. Залежність приросту ВВП від приросту золотовалютних резервів та приросту кредитів, наданих Україні МВФ

Зона стабільності росту ВВП при прирості золотовалютних резервів $dP^{(1)} = 0 \pm 10^9$, дол. США та прирості кредитів МВФ $dP^{(4)} = 5 \times 10^9 \pm 10^8$ дол. США.

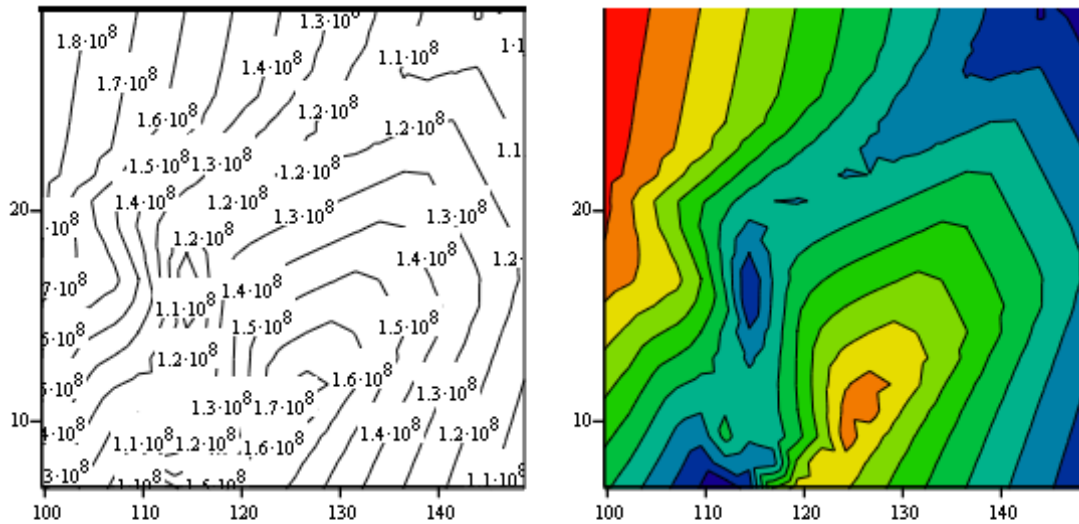
Автором визначено ще дві зони небезпечного спаду ВВП: $dP^{(1)} = \pm 5 \times 10^9 \pm 10^9$ дол. США, $dP^{(4)} = 3 \times 10^8 \pm 2 \times 10^8$ дол. США.

Золотовалютні резерви країни будуть оптимальними, коли становитимуть не менше 20 млрд. дол. США. Кредити, надані Україні МВФ, матимуть позитивний ефект, коли становитимуть 3,7–5,7 млрд. дол. США на рік. Однак позики варто брати лише на обмежений період, оскільки зростатиме вартість обслуговування боргу, що стримуватиме економічне зростання.

У роботі досліджено залежність ВВП від стану обслуговування боргу (x14) та індексу споживчих цін (x23), оскільки це дозволяє показати, чи впливає (і як саме) необхідність виплати зовнішніх запозичень на зростання цін та яке співвідношення цих показників дозволяє забезпечити стабільне зростання ВВП.

Графічна інтерпретація, подана на рис. 6, дозволила виділити зону стабільності для ВВП при індексі споживчих цін $x23 = 125 \pm 10$ та рівні обслуговування боргу $x14 = 10 \pm 3\%$. Якщо у 2016 р. індекс споживчих цін був нижчим від цього показника, то рівень обслуговування боргу був вищим. Таким чином, зони стабільності для ВВП не було досягнуто.

Водночас, чітко виділяється зона небезпеки, тобто сприятлива ситуація для зростання ВВП при індексі споживчих цін $x23 = 115 \pm 2$, та рівні обслуговування боргу $x14 = 16 \pm 3\%$. Тобто, саме така ситуація і склалася у 2016 р.

(x23.x14.vvv)

(x23.x14.vvv)

Рис. 6. Залежність ВВП від рівня обслуговування боргу та Індексу споживчих цін

Аргументовано, що в умовах наростання глобальної фінансової нестабільності стратегічними пріоритетами розбудови ефективної системи антикризових механізмів в Україні мають бути: нарощування капіталізації банківської системи на основі угод злиттів і поглинань, сегментація банківської системи на комерційні і спеціалізовані банки, усунення обмежень для іноземних інвесторів щодо виведення капіталу. Значне місце у дисертації відведено обґрунтуванню заходів реформування національного фондового ринку та діяльності Національного банку України.

Автором обґрунтовано необхідність запровадження Національним банком України власної цифрової валюти. Емісія центральним банком цифрових грошей може надати громадськості можливість отримати доступ до безготівкової компоненти грошової бази центрального банку.

Важливе місце в роботі приділено законодавчому врегулюванню в Україні обігу альтернативних фінансових інструментів, зокрема краудфандингу. У розробленій концепції врегулювання запропоновано у законодавчих та нормативних актах розкрити такі аспекти: визначити суб'єктів нагляду та контролю, режим авторизації та нагляду, мінімальну вимогу до капіталу, належну ретельність (гармонічні принципи відповідно до міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму), ділову поведінку, захист та незалежність ресурсів клієнтів, фінансовий захист споживачів, режим нагляду, моніторингу та санкцій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми поглиблення теоретико-методологічного підґрунтя визначення змістовної сутності, природи

й інституційного формату нового світового фінансового порядку, оцінювання ефективності діючих антикризових механізмів світової економіки та шляхів їх удосконалення у контексті забезпечення глобальної фінансової рівноваги.

1. Світовий фінансовий порядок є, з одного боку, спрямованою на конвергенцію інтересів країн системою інституціоналізованих на глобальному рівні правил, норм і угод упорядкування міждержавних фінансових відносин, що характеризується ієрархічно субординованою структурою країн відповідно до рівня нагромадження у них фінансового капіталу, розвитку їх національних фінансових систем і ступеня впливу на ухвалення управлінських рішень у сфері глобальних фінансів, а з іншого – реальним станом ринку з усталеною стійкістю й рівновагою глобальної та національних фінансових систем, що забезпечують підвищенням матеріального добробуту та умов життєдіяльності населення усіх країн світу на основі ефективного розв'язання світової екологічної, продовольчої та найгостріших соціальних проблем у руслі загальноцивілізаційного прогресу.

2. У контексті дослідження ретроспективи становлення світового фінансового порядку виокремлено чотири етапи еволюції світового фінансового порядку за критеріями домінуючих фінансових активів у статусі світових грошей; ступеня диверсифікації фінансових продуктів; рівня розвитку національних фінансових ринків; ступеня лібералізації міждержавних фінансових відносин. Доведено, що еволюційна зміна моделей світового фінансового порядку визначена об'єктивною необхідністю оновлення всієї системи міжнародних фінансових відносин на основі встановлення нового стану світової фінансової рівноваги, нових інститутів світового фінансового управління та нової розстановки країнових сил на фінансовій мапі світу.

3. Системними детермінантами трансформації світового фінансового порядку є світові фінансові кризи, розвиток інформаційних технологій і фінансових інновацій, військово-політичні конфлікти та війни. Акцентовано, що особливістю останньої світової фінансової кризи є її глобальне охоплення з яскравим проявом наслідків на різних ринкових сегментах та в діяльності різних суб'єктів світової економіки: міжнародних інститутів, державних органів, корпоративного сектору та домогосподарств. У результаті реалізації системних ризиків криза поширилася на всі сегменти світового фінансового ринку і негативно вплинула на реальний сектор економіки.

4. Узагальнення методологічних підходів до прогнозування фінансових криз дало змогу зробити висновок про вагомий роль у даному процесі інструментарію методології індикативного прогнозування та моделей на основі агентів. Аналіз напрямів розвитку методології індикативного прогнозування кризових явищ дозволив здійснити типологізацію його інструментарію за домінуючими критеріями та виявити недоліки його застосування.

5. Елементами методології дослідження антикризового управління криз призму його глобальної конфігурації є інструменти економічної політики,

спрямовані на запобігання кризи; антикризове управління та зменшення наслідків кризи; інструменти економічної політики щодо подолання кризи. Основні вимоги до антикризового управління згруповано у два блоки: врахування характеру регулюючих впливів, врахування всіх можливих наслідків і взаємозв'язків. Обґрунтовано, що антикризовий механізм є системою цілеспрямованих законодавчих, економічних, соціальних та кредитно-фінансових заходів держави і наднаціональних інститутів щодо зменшення глибини циклічних коливань кон'юнктури фінансових ринків, її стабілізації та недопущення глибокого структурного розбалансування фінансової сфери.

6. Обґрунтовано, що світова фінансова криза 2008–2009 рр. мала значний вплив на економіки країн та на світову економічну систему в цілому. Вона висвітлила проблему недостатньої координації фінансового регулювання як на світовому рівні, так і в Європейському Союзі. Фінансова криза 2008–2009 рр. започаткувала формування глобальної моделі світового фінансового порядку, що базується на системній модернізації усіх структурних підсистем світових фінансів на принципах верховенства міжнародного права, домінування глобальних фінансових інтересів над національними, недискримінаційності доступу країн до глобальних фінансових ресурсів, субсидіарності і фінансовій солідарності держав, транспарентності ухвалення глобальних управлінських рішень у сфері міжнародних фінансів, розширенні впливу на цей процес країн з великомасштабним нагромадженням фінансового капіталу.

7. Здійснена оцінка діючої практики антикризового регулювання дозволила встановити, що найбільш ефективними інструментами є монетарні механізми (зниження процентної ставки та норми обов'язкового резервування), податкові заходи (зниження ставок оподаткування доходів громадян і прибутків підприємств, податкові пільги підприємницькому сектору) та інструменти стимулювання інвестиційної діяльності (підтримка житлового будівництва, державні пільги при оновленні основних фондів). Аргументовано, що Європейський Союз виявився не готовим до настання кризи та був інституційно слабким через брак досвіду антикризового регулювання у монетарному союзі.

8. У дисертації обґрунтовано, що визначення ефективності міжнародних фінансових установ можливе за такими основними критеріями: вплив на фінансово-кредитну систему; вплив на глобальний розвиток; здатність мобілізувати ресурси центральних та комерційних банків з метою забезпечити здатність світового співтовариства справлятися з борговими кризами; здатність проводити структурну перебудову, а за допомогою механізму розширеного фінансування структурної перебудови – забезпечувати позики на пільгових умовах для країн, що розвиваються. На основі виявлених недоліків в діяльності МВФ запропоновано комплекс заходів для його реформування.

9. Альтернативними сценаріями становлення нового світового фінансового порядку визначено реінституціоналізацію глобальної економіки з посиленням фінансової регіоналізації та формуванням мультиполярного фінансового управління; посилення глобальної координації і централізації світового фінансового менеджменту; глобальну фінансову дезінтеграції з поверненням країн до фінансового протекціонізму внаслідок військово-політичних конфліктів. Найбільшу ймовірність реалізації у глобальних координатах має якісно нова модель світового фінансового порядку, що базується на фрагментарній фінансовій конвергенції «різних швидкостей» з різнорівневою інклюзією країн у глобальний фінансовий простір залежно від їх конкурентної диспозиції у процесах нагромадження глобального фінансового капіталу та ступеня впливу на ухвалення управлінських рішень у сфері глобальних фінансів.

10. Встановлено, що вузькими місцями регуляторного ресурсу інститутів глобального фінансового управління є нездатність нівелювати надмірні коливання кон'юнктури фінансових ринків, регулювати глобальні фінансові дисбаланси і глобальну валютну ліквідність, забезпечувати макроекономічну і фінансову стабільність та екстрене кредитування національних економік, згладжувати коливання бізнес-активності і волатильність валютних курсів. У зв'язку з цим основними напрямками розширення їх функціональних повноважень у контексті становлення нового світового фінансового порядку визначено: контроль над процесом формування міжнародних резервних активів, забезпечення оптимального розподілу пропозиції світової ліквідності, прив'язка емісії міжнародної резервної валюти до валютних потреб світового ринкового обміну, оптимізація розподілу кредитних ресурсів у відповідності з потребами забезпечення глобальної фінансово-економічної рівноваги.

11. Аргументовано, що домінантою інституційного розвитку світового фінансового порядку є гармонізація регулюючих функцій міжнародних фінансових інститутів з урахуванням наслідків останньої світової фінансової кризи. У рамках інституціоналізації нового світового фінансового порядку запропоновано заходи з реформування G20 для посилення її ролі у глобальному антикризовому регулюванні, забезпеченні надійної системи фінансових «амортизаторів» пом'якшення впливу на світову фінансову стабільність глобальних потрясінь, фінансових шоків та перманентних коливань кон'юнктури світових фінансових ринків. Внесено пропозицію перетворити G20 з тимчасового механізму для боротьби з міжнародною фінансовою кризою в основну платформу для міжнародного економічного співробітництва, а також від тимчасового форуму в постійно діючу міжнародну організацію.

У роботі розроблено двовимірну таксономію складноорганізованої ієрархічної системи інституціоналізації глобальної моделі світового фінансового порядку на основі класифікаційної типологізації країн світового

господарства з їх поділом на групи: країн-агентів глобальних фінансових трансформацій (що детермінують глобальні мегатренди розвитку фінансових ринків) і країн-абсорбентів (які змушені підлаштовувати свої національні економічні стратегії до вимог міжнародних валютно-фінансових організацій й інтересів глобального фінансового капіталу).

12. Обґрунтовано глобальну парадигму антикризових механізмів у вимірах нового світового фінансового порядку, яка зорієнтована на системну модернізацію усіх структурних підсистем світових фінансів – акумуляції і перерозподілу глобального фінансового капіталу, діючих механізмів трансформації сукупних заощаджень в інвестиції, механізмів функціонування національних банківських систем і фондових ринків, національних режимів курсоутворення, інструментів формування глобальної валютної ліквідності тощо.

13. Аргументовано, що найвиразнішою рисою сучасної світової фінансової системи є високі темпи інновацій, які поступово переформатовують фінансовий сектор та стають одним з основних чинників трансформації світового фінансового порядку. Правильно підібрані інструменти та законодавче врегулювання дозволяє визначати їх як частину антикризового механізму. Встановлено, що інновації у сферах валютних, грошових і грошово-кредитних систем, здатні забезпечити трансформацію світового фінансового порядку і позитивно вплинути на досягнення його кінцевих цілей. Визначено, що економічно стійкі фінансові інновації зменшують негативні елементи фінансової системи шляхом зниження рівня ризику, усунення інформаційного розриву, зниження трансакційних витрат і мінімізації податкових платежів. Водночас, вони підсилюють позитивні складові фінансової системи шляхом підтримки її стабільності, збільшення дієвості виконання нею основних функцій, надання послуг і інструментів, які краще пристосовані до потреб і цілей учасників системи. Шкідливі інновації здійснюють негативний вплив на фінансову систему і економіку в цілому, тому їх треба уникати.

14. Аналіз основних моніторингових параметрів стану економіки України дозволив встановити, що світова фінансова криза 2008–2009 рр. мала значний вплив на економіку України, що призвело до: порушення макроекономічної стабільності, глибокої рецесії національного фондового ринку і банківського сектору, стрімкого обвалу інвестиційних капіталовкладень, дестабілізації ринку нерухомості та сфери будівництва, нарощування масштабів відпливу спекулятивного капіталу, наростання проблем з ліквідністю банківських установ та відпливів депозитів, стрімкої й обвальної девальвація гривні. Системний характер кризового впливу на економіку України визначений синхронізацією валютної, фондової, банківської та інституційної криз; а також руйнівним впливом на національну економіку як циклічних, так і нециклічних коливань ринкової кон'юнктури та бізнес-активності.

15. У роботі комплексно проаналізовано здійснені в Україні антикризові заходи та співпрацю з міжнародними фінансово-кредитними організаціями, зокрема МВФ. Визначено три етапи найактивнішої співпраці з МВФ: 1994–2001 рр., 2008–2010 рр., 2014–2017 рр., при чому найзначиміші суми кредитування припали на другий і третій етапи. Україна на даний час є одним з найбільших країн-боржників МВФ. Аргументовано, що співпраця з МВФ потребує переосмислення, оскільки в більшій мірі призводить до збільшення боргового тягара, цін та прийняття рішень, які спричиняють зростання соціальної напруги в суспільстві.

16. Стратегічними пріоритетами розбудови ефективної системи антикризових механізмів в Україні визначено: нарощування капіталізації банківської системи на основі угод злиттів і поглинань, сегментація банківської системи на комерційні і спеціалізовані банки та національного фондового ринку (консолідація інститутів фондового ринку, модернізація його інфраструктури, запровадження міжнародних стандартів обліку прав власності на цінні папери, оптимізація вимог до біржового лістингу, формування єдиного загальнонаціонального депозитарію цінних паперів корпоративного сектору, активізація інформування іноземних інвесторів щодо ресурсних можливостей національного фондового ринку, підвищення інституційних й нормативних вимог щодо корпоративного управління та ін.).

Аргументовано, що державна цифрова криптовалюта є інструментом зменшення обсягу готівкових коштів, ефективного контролю за незаконними операціями, ідентифікації відправників і одержувачів коштів за криптовалютними операціями. Розроблено комплекс заходів із запровадження в Україні державної цифрової криптовалюти. Для врегулювання питань обігу альтернативних фінансових інструментів в Україні надано пропозиції щодо функціонування краудфандингових і краудінвестингових платформ. Так, визначено суб'єктів нагляду та контролю, режим авторизації та нагляду, мінімальну вимогу до капіталу, належну ретельність (гармонічні принципи відповідно до міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму), ділову поведінку, захист та незалежність ресурсів клієнтів, фінансовий захист споживачів, режим нагляду, моніторингу та санкцій.

Основні результати дослідження використовуються у діяльності Комітету з питань фінансової політики і банківської діяльності Верховної Ради України, Комітету з питань інформації та зв'язку Верховної Ради України, ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа», Тернопільської обласної ради, Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації, Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, а також у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Колінець Л. Б. Новий світовий фінансовий порядок. Тернопіль: Економічна думка, 2018. 360 с. (21,04 д. а.).
2. Колінець Л. Б. Фінансові кризи – системні детермінанти трансформації світового фінансового порядку: моногр. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. 256 с. (14,5 д. а.).
3. Kolinets L. Global financial crisis: impact on Central and Eastern Europe. Place-based Approach to Regional Policy. Polish, Slovakian and Ukrainian Youth Perspective. Selection of Proceeding: monografy / ed. Sokolowicz M., Kociuba D. Lodz, Poland, 2015. P. 159–181 (1,1 д. а.).
4. Колінець Л. Економічне зростання країн під впливом світових фінансових криз. Mechanismus der Nachhaltigen Entwicklung des Wirtschafts Systems formation: Collective monographie. V. 1. Verlag SWG imex GmbH, Nurnberg, Deutschland, 2014. S. 98–103 (0,7 д. а.).
5. Колінець Л. Б. Залучення прямих іноземних інвестицій – вплив податкових стимулів. Вісник Тернопільської академії народного господарства. 2005. Вип. 3. С. 90–96 (0,7 д. а.).
6. Колінець Л. Б. Вплив податків на процес залучення прямих іноземних інвестицій. Наука молода. 2007. Вип.8. С. 89–92 (0,4 д. а.).
7. Колінець Л. Б. Вимоги до антикризового регулювання економіки в умовах світових економічних криз. Ефективна економіка. 2010. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,6 д. а.).
8. Колінець Л. Б. Антикризове регулювання економіки в умовах світових економічних криз: орієнтація на реалізацію стратегії економічного розвитку. Економічний аналіз. Збірник наукових праць. Тернопільський національний економічний університет. 2010. Вип. 5. С. 276–279 (0,6 д. а.).
9. Колінець Л. Б. Емпіричні моделі світових економічних криз. Ефективна економіка. 2011. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,6 д. а.).
10. Колінець Л. Б. Теоретичні підходи до визначення світової економічної кризи. Економічний аналіз. Збірник наукових праць. Тернопільський національний економічний університет. 2011. Вип. 8. Ч. 1 С. 109–111 (0,5 д. а.).
11. Колінець Л. Б. Боргова криза в ЄС: причини та тенденції. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2013. Вип. 18. С. 68–74 (0,6 д. а.).
12. Колінець Л. Б. Наслідки світової фінансової кризи для економіки Польщі. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. 2014. Вип. 118. Ч. 1. С. 163–171 (0,7 д. а.).
13. Колінець Л. Б. Фінансова криза в Азії: причини та уроки. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. Вип. 8. Ч. 5. С. 17–21 (0,7 д. а.).

14. Колінець Л. Б. G20 – інституційні проблеми та вплив на світовий фінансовий порядок. Ефективна економіка. 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,8 д. а.).

15. Колинец Л. Б. Антикризисный механизм Европейского Союза. АМЕА-нын Хәбәрләри İqtisadiyyat seriyası. 2016. № 5. С. 176–182 (0,8 д. а.).

16. Колінець Л. Б. Трансформація світового фінансового порядку: роль кейнсіанства та неолібералізму. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8. Ч. 1. С. 102–105 (0,7 д. а.).

17. Колінець Л. Б. Лібералізація та дерегуляція – вплив на формування світового фінансового порядку. Actual problems of globalization: Collection of scientific articles. Midas S. A. Thessaloniki. Greece, 2016. P. 58–60 (0,4 д. а.).

18. Колінець Л. Б. Концептуальні підходи до теорії світових фінансових криз. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 9. Ч. 1. С. 26–30 (0,6 д. а.).

19. Колінець Л. Б. Теоретичні концепти світового фінансового порядку. Інтелект ХХІ. 2017. № 2. С. 18–25 (0,7 д. а.).

20. Колінець Л. Б. МВФ у сучасному геофінансовому просторі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2017. Вип. 26. С. 65–67 (0,7 д. а.).

21. Колінець Л. Б. Технології антикризового регулювання у країнах Центральної та Східної Європи. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2017. Том 22. Вип. 5(58). С. 24–28 (0,7 д. а.).

22. Колінець Л. Б. Аспекти антикризової політики Європейського Союзу. Sciences of Europe. 2017. No. 13. Vol. 4. P. 32–37 (0,7 д. а.).

23. Колінець Л. Б. Роль МВФ в антикризовому управлінні. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 25. С. 21–25 (0,51 д. а.).

24. Колінець Л. Б. Особливості впливу світової фінансової кризи 2008–2010 років на економіку України. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. 1 (13). С. 18–23 (0,7 д. а.).

25. Колинец Л. Б. Становление нового мирового финансового порядка. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. 2018. No. 1 (29), part 2. P. 42–46 (0,6 д. а.).

26. Колінець Л. Б. Наслідки глобальних кризових явищ для економіки України. Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18. Ч. 2. С. 54–58 (0,6 д. а.).

27. Колінець Л. Б. Формування інституційної основи нового світового фінансового порядку. Sciences of Europe. 2018. No 26. Vol. 3. P. 12–16 (0,5 д. а.).

28. Колінець Л. Б. Фінансові інновації як чинники трансформації світового фінансового порядку. Економіка та суспільство. 2018. Вип. 15. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (0,7 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

29. Колінець Л. Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України в період світової економічної кризи. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: зб. тез доп. Шостої міжнар. наук.-теорет. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 26–27 лютого 2009 р.). Тернопіль: Економічна думка, 2009. Ч. 2. С. 456–457 (0,2 д. а.).

30. Колінець Л. Б. Моделі світових економічних криз. Формування нового світового економічного порядку: зб. тез доп. Міжнар. наук. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 14–15 травня 2009 р.). Тернопіль, 2009. С. 199–201 (0,2 д. а.).

31. Колінець Л. Б. Причини виникнення світових економічних криз: теоретичні аспекти. Аналіз криз та прийняття рішень в Україні: труди міжн. конф. за результатами проекту за програмою ТЕМПУС. К.: Київський міжнародний університет, 2009. С. 267–368 (0,2 д. а.).

32. Колінець Л. Б. Особливості антикризового регулювання в умовах світової економічної кризи. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: зб. тез доп. Сьомої Міжн. наук.-теор. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 25–26 лютого 2010 р.). Тернопіль: Економічна думка, 2010. Ч. 1. С. 59–60 (0,2 д. а.).

33. Колинец Л. Б. Мировой экономической кризис: последствия для украинско-болгарских экономических отношений. Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества: сб. научн. трудов. (г. Албена, 18–19 сентября 2012 г.). Свиштов-Албена., 2012. Том 1. С. 129–134 (0,6 д. а.).

34. Колінець Л. Б. Деякі аспекти забезпечення світової фінансової стабільності. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: зб. тез доп. Десятої юв. Міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Тернопіль, 21–23 лютого 2013 р.). Тернопіль: Економічна думка, 2013. Ч. 1. С. 50–51 (0,3 д. а.).

35. Колінець Л. Б. Проблема зовнішньої заборгованості країн світу. Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна візія та виклики глобалізації: зб. тез доп. Одинадцятої Міжн. наук.-практ. конференції молодих вчених (м. Тернопіль, 13–14 березня 2014 р.). Тернопіль: Вектор, 2014. Ч. 1. С. 32–33 (0,2 д. а.).

36. Колінець Л. Б. Деякі аспекти визначення індикаторів – передвісників фінансової кризи. Економіка України в умовах глобалізації і регіоналізації: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студентів та молодих вчених (м. Тернопіль, 3–4 квітня 2014 р.). Тернопіль. 2014. С. 179–181 (0,2 д. а.).

37. Колінець Л. Б. Сучасний стан глобальної фінансової системи. Транснаціоналізація економічних систем: тенденції та перспективи розвитку:

матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 18 квітня 2014 р.). Миколаїв: Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 45–47 (0,2 д. а.).

38. Колінець Л. Б. Передумови трансформації світового фінансового порядку. Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки: зб. тез доп. Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. студентів та молодих вчених (м. Тернопіль, 14–15 квітня 2016 р.). Тернопіль, 2016. С. 45–46 (0,2 д. а.).

39. Колінець Л. Б. Британський фінансовий порядок – історичний етап становлення світового фінансового порядку. Економіка без кордонів: інтеграція, інновації, транскордонне співробітництво: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Каунас, Литва, 26 серпня 2016 р.). Каунас., 2016. С. 11–13 (0,3 д. а.).

40. Колінець Л. Б. Теоретичні аспекти антикризового регулювання економік в умовах фінансової нестабільності. Стратегії, проблеми та розвиток економічних систем в умовах макроекономічної нестабільності: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. уч. (м. Миколаїв, 31 березня 2017 р.). Миколаїв: ММІРЛ ВНЗ «Університет «Україна», 2017. С. 88–90 (0,2 д. а.).

41. Колінець Л. Б. Антикризове управління у країнах Центральної та Східної Європи. Від Балтики до Причорномор'я: формування сучасного економічного простору: зб. тез доп. Міжн. наук. конф. (м. Рига, Латвія, 19 серпня 2017 р.). Рига, 2017. С. 15–16 (0,2 д. а.).

42. Колинець Л. Б. Аспекти реформування мирової валютної системи. Innovative economy: process, strategies, technologies: II International scientific conference (Kielce, Poland, January 26, 2018). Part I. Kielce. Poland: Baltija Publishing, 2018. P. 22–23 (0,3 д. а.).

43. Колінець Л. Б. Проблеми введення єдиної глобальної валюти. Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів: мат. доп. Міжн. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 16–17 квітня 2018 р.). Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 43–46 (0,3 д. а.).

44. Колінець Л. Б. Інноваційні фінансові технології – інструменти антикризового регулювання. Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації: матер. II Міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 4 травня 2018 р.). Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2018. С. 25–27 (0,2 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Колінець Л. Б. Антикризові механізми нового світового фінансового порядку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2018.

У дисертації обґрунтовано концептуальні засади антикризових механізмів нового світового фінансового порядку. Розкрито суть світового фінансового порядку та ретроспективу його становлення. Доведено, що системними детермінантами трансформації світового фінансового порядку є світові фінансові кризи, розвиток інформаційних технологій і фінансових інновацій, військово-політичні конфлікти та війни; а еволюційна зміна моделей світового фінансового порядку спричинена об'єктивною необхідністю оновлення усієї системи міжнародних фінансових відносин.

Узагальнено методологію прогнозування світових фінансових криз та моделювання їхнього впливу на національні економіки. Розкрито сутність і проаналізовано технології антикризового механізму світового фінансового порядку. Оцінено ефективність технологій антикризового регулювання. Дано комплексну оцінку ефективності функціонування міжнародних фінансових інституцій.

Здійснено сценарне прогнозування альтернативних варіантів становлення нового світового фінансового порядку. Конкретизовано стратегічні напрями інституціоналізації нового світового фінансового порядку.

Комплексно охарактеризовано вплив глобальної економічної кризи 2008–2009 рр. на економіку України. Обґрунтовано стратегічні пріоритети формування антикризового механізму України в рамках нового світового фінансового порядку. Надано пропозиції щодо законодавчого врегулювання в Україні обігу альтернативних фінансових інструментів, зокрема краудфандингу.

Ключові слова: світовий фінансовий порядок, антикризовий механізм, антикризова політика, фінансова криза, світова фінансова система, фінансово-кредитні організації, фінансові інновації, фінансова глобалізація, інституційне середовище світового фінансового порядку.

АННОТАЦІЯ

Колинець Л. Б. Антикризисные механизмы нового мирового финансового порядка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольский национальный экономический университет. Тернополь, 2018.

В диссертации обоснованы концептуальные основы антикризисных механизмов нового мирового финансового порядка. Раскрыто сущность мирового порядка и ретроспективу его становления. Доказано, что системными детерминантами трансформации мирового порядка являются мировые финансовые кризисы, развитие информационных технологий и финансовых инноваций, военно-политические конфликты и войны; а эволюционная смена

моделей мирового порядка вызвана объективной необходимостью обновления всей системы международных финансовых отношений.

Обобщенно методологию прогнозирования мировых финансовых кризисов и моделирования их влияния на национальные экономики. Раскрыта сущность и проанализированы технологии антикризисного механизма мирового порядка. Оценена эффективность технологий антикризисного регулирования. Дана комплексная оценка эффективности функционирования международных финансовых институтов.

Осуществлено сценарное прогнозирование альтернативных вариантов становления нового мирового порядка. Конкретизированы стратегические направления институционализации нового мирового порядка.

Комплексно охарактеризовано влияние глобального экономического кризиса 2008–2009 гг. на экономику Украины. Обоснованы стратегические приоритеты формирования антикризисного механизма Украины в рамках нового мирового порядка. Даны предложения по законодательному урегулированию в Украине обращения альтернативных финансовых инструментов, в частности краудфандинга.

Ключевые слова: мировой финансовый порядок, антикризисный механизм, антикризисная политика, финансовый кризис, мировая финансовая система, финансово-кредитные организации, финансовые инновации, финансовая глобализация, институциональная среда мирового порядка.

SUMMARY

Kolinets L. B. Crisis mechanisms of the new world financial order. – The manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Economic Sciences, speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Ternopil National Economic University. Ternopil, 2018.

The thesis substantiates the conceptual foundations of crisis mechanisms of the new world financial order. The essence of the world financial order and the retrospective of its formation are revealed. It is proved that the system determinants of the transformation of the world financial order are global financial crises, the development of information technologies and financial innovations, military-political conflicts and war; and the evolution of the models of the world financial order is caused by the objective necessity of updating the whole system of international financial relations.

The methodology for predicting global financial crises and modeling their impact on national economies is generalized. The essence and analyzed technologies of the crisis mechanism of the world financial order are revealed. The effectiveness of crisis control technologies is estimated. The complex estimation of efficiency of functioning of the international financial institutions is given.

The scenario forecasting of alternative variants of the formation of the new world financial order is carried out. Alternative scenarios of the formation of the new world financial order were determined: the re-institutionalization of the global economy with the strengthening of financial regionalization and formation of multi-polar financial management; strengthening of global coordination and centralization of world financial management; global financial disintegration with the return of countries to financial protectionism as a result of military-political conflicts. It is substantiated that the greatest probability of realization in global coordinates is the qualitatively new model of the world financial order based on fragmentary financial convergence of "different speeds" with multilevel inclusion of countries in the global financial space depending on their competitive disposition in the processes of accumulation of global financial capital and the degree of influence on the adoption of management decisions in the field of global finance.

The strategic directions of institutionalization of the new world financial order are specified. Innovations in the spheres of foreign exchange and monetary systems that are capable of ensuring the transformation of the world financial order and positively affect the achievement of its ultimate goals are considered, in particular: digital fiduciary currencies, mutual credit systems, crowdfunding, peer lending systems, identity, development of cryptographic currencies, mobile money.

The global paradigm of crisis mechanisms in the dimensions of the new global financial order was elaborated, which focuses on the systematic modernization of all structural sub-systems of world finance - accumulation and redistribution of global financial capital, operating mechanisms of transformation of aggregate savings into investments, mechanisms of functioning of national banking systems and stock markets, national exchange rate regimes, instruments for the formation of global currency liquidity, etc.

The impact of the global economic crisis of 2008–2009 on the Ukrainian economy is described in detail. The strategic priorities of forming an anti-crisis mechanism of Ukraine in the framework of the new world financial order are substantiated. The proposals on the legislative settlement in Ukraine of alternative financial instruments circulation, in particular, of the crowdfunding, are given.

Key words: world financial order, crisis mechanism, crisis policy, financial crisis, world financial system, financial and credit organizations, financial innovations, financial globalization, institutional environment of world financial order.

Підписано до друку 24.09.2018 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 2,0.
Зам. № А034-18. Тираж 150 прим.

Видавець та виготовлювач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua